

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน เอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นลำดับดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. การบริหารการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน
3. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
5. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สภาพทั่วไปการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก

เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่ 8.3 ล้านไร่ ใน 3 จังหวัด คือ

ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา แบ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 7 เขต ได้แก่ สำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1-3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1-2 (สำนักงานตรวจ

ราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 3, 2548, หน้า 1) ในปีการศึกษา 2551 มีครูในสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 1,071 โรงเรียน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 954

โรงเรียน ครู จำนวน 18,986 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 179 โรงเรียน ครูจำนวน 5,441 คน

1. จังหวัดชลบุรี แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 3 เขต มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 439 โรงเรียน ครู จำนวน 8,959 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 322 โรง ครู จำนวน 5,376 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 118 โรงเรียน ครู 3,583 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอบ้านบึง อำเภอนนทบุรี มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้นจำนวน 149 โรงเรียน จำนวนครู 3,310 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 99 โรง ครู จำนวน 1,999 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 50 โรง ครู จำนวน 1,311 คน

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 ประกอบด้วย อำเภอพนสนธิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ่อทอง และอำเภอเกาะจันทร์ มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 127 โรงเรียน จำนวนครู 2,085 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 127 โรง ครู จำนวน 1,623 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 10 โรง ครู จำนวน 462 คน

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3 ประกอบด้วย อำเภอบางละมุง อำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ และอำเภอเกาะสีชัง มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 153 โรงเรียน ครู จำนวน 3,564 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 96 โรง ครู จำนวน 1,754 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 58 โรง ครู จำนวน 1,810 คน

2. จังหวัดระยอง แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาก่อเป็น 2 เขต มีสถานศึกษาในสังกัด ทั้งสิ้น จำนวน 263 โรงเรียน ครู จำนวน 4,482 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 230 โรงเรียน ครู จำนวน 3,534 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 33 โรงเรียน ครูจำนวน 948 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง และกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 159 โรงเรียน ครู จำนวน 3,032 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 131 โรง ครูจำนวน 2,208 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 28 โรง ครู จำนวน 824 คน

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ประกอบด้วย อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และอำเภอเขาชะเมา มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 104 โรงเรียน ครูจำนวน 1,450 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 99 โรง ครู จำนวน 1,326 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 5 โรง ครู จำนวน 124 คน

3. จังหวัดฉะเชิงเทรา แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาก่อเป็น 2 เขต มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น 369 โรงเรียน ครู จำนวน 5,545 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 342 โรงเรียน ครู จำนวน 4,635 คนโรงเรียนเอกชน จำนวน 27 โรงเรียน ครู จำนวน 910 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศะเชิงเทรา เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง และอำเภอบ้านโพธิ์ มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 188 โรงเรียน ครู จำนวน 3,270 คน แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 169 โรง ครู จำนวน 2,533 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 19 โรง ครู จำนวน 737 คน

3.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศะเชิงเทรา เขต 2 ประกอบด้วย อำเภอบางคล้า อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต อำเภอรสาธิต อำเภอแปลงยาว อำเภอท่าตะเกียบ และกิ่งอำเภอคลองเขื่อน มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 181 โรงเรียน ครู จำนวน 2,275 คน

แยกเป็น โรงเรียนของรัฐ จำนวน 173 โรง ครู จำนวน 2,102 คน โรงเรียนเอกชน จำนวน 8 โรง ครู จำนวน 173 คน

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งผลให้การจัดการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรูปแบบ กระบวนการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และระบบสนับสนุนต่าง ๆ เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยี ตลอดจนเปลี่ยนวิธีคิดให้สอดคล้องกับสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย การปฏิรูปการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) การปฏิรูประบบการศึกษา 2) การปฏิรูปการเรียนรู้ 3) การปฏิรูประบบการบริหาร และจัดการศึกษา 4) การปฏิรูปครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา 5) การปฏิรูประบบทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา จึงควรสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกวัย ทุกระดับสามารถรับการศึกษาและเรียนรู้ ได้เต็มที่ตามศักยภาพ ความพร้อมและความต้องการของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการ การ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 2) ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กำหนดให้จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของประเทศ เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ เพื่อสนับสนุน การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบ เป็นศูนย์กลาง อุตสาหกรรมหลัก และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอย่างสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งสร้างคนที่สำคัญขึ้นอีก แห่งหนึ่ง (พรพนพร หฤทัยถาวร, 2542, หน้า 13) ประกอบกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน เอกชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ เป็นจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น ได้มีการ วางแผนพัฒนาการศึกษาและสังคม โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ ในการดำเนินการเรื่องนี้ หลังจากที่ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนพัฒนาระดับชาติอันเป็นพื้นฐานสำหรับ วางแผนระดับภูมิภาคเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมตามโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล ตะวันออกเสร็จเรียบร้อยแล้วในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2525 แล้ว คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนา การศึกษาและสังคม จึงได้จัดทำแผนรายละเอียดเกี่ยวกับประชาชน แรงงาน บริการสาธารณสุข ความปลอดภัย ความมั่นคงของชีวิตและทรัพย์สิน การศึกษาและฝึกอบรม ศาสนาและวัฒนธรรม ปัญหาเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ยาเสพติด และการจัดบริการด้านสังคมทั้งใน เมืองและชนบท ผลจากการขยายตัวและดำเนินการตามโครงการนี้ ทำให้มีความต้องการด้าน กำลังคนเป็นจำนวนมาก เป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา

และอุดมศึกษามากขึ้นด้วย โดยเฉพาะผู้จบประถมศึกษามีแนวโน้มเรียนต่อสูงขึ้น เพราะมีแหล่งงานรองรับอยู่ในภูมิภาค ทำให้การศึกษาในภูมิภาคขยายตัวไปด้วย

ต่อมามีการสำรวจเพื่อศึกษาสภาพทางการศึกษาของพื้นที่ พบว่าสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียน จำนวนนักเรียนต่อครูในสถานศึกษาทุกระดับของพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าสถานศึกษาโดยเฉลี่ยทั่วประเทศ ทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน จึงมีการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เพิ่มวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาให้ทันสมัยในทุกระดับ
2. ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าศึกษาคณะมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาให้สูง
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาเอกชนขยายการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพเพิ่มขึ้น
4. ปรับปรุงอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การสอน รวมทั้งจัดบรรจุครูเพิ่มและทดแทน

ครูเก่าด้วย

นอกจากนี้รัฐยังให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ด้านการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อฝึกอาชีพระยะสั้น หลักสูตรปฏิบัติการแบบเร่งรัด หรืออบรมเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ให้แก่โรงเรียนอุตสาหกรรมในการจัดอบรมและฝึกหรือเสริมทักษะช่างฝีมือแรงงานต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้นในสาขาที่เป็นความต้องการของโรงงานประเภทต่าง ๆ
2. ด้านสุขภาพอนามัย ให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการระวังรักษาสุขภาพอนามัย การรักษาความปลอดภัยในโรงงาน การรักษาสภาพแวดล้อม การปรับตัว การทำงานร่วมกัน และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิภาคที่อาศัยอยู่ด้วย
3. ด้านการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์การสอน อาคารสถานที่ รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถของครูผู้สอนเพิ่มขึ้น ในส่วนอุดมศึกษา ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนในวิชาคณิตศาสตร์ เคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ ให้มีมาตรฐานขึ้น เพื่อผลิตแรงงานรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม นอกจากนี้ได้ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคเปิดหลักสูตรอื่นที่รองรับการขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาภูมิภาคต่อไป
4. ด้านการวิจัย ได้มีการวางแผนเพื่อส่งเสริมงานวิจัยสร้างความรู้ใหม่ สนับสนุนงานพัฒนาภูมิภาค โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และตรงกับการนำไปใช้พัฒนาการขยายตัวในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยสถาบันทุกแห่งมีศักยภาพเพียงพอแต่ขาดการวางแผนวิจัย และการส่งเสริมให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอีกทั้งอยู่ต่างสังกัดกัน จึงไม่สามารถ

ประสานงานหรือวางแผนทำวิจัยร่วมกันได้อย่างสะดวก รัฐบาลจึงส่งเสริมด้วยการให้ทุน และมีแผนงานวิจัยในสาขาต่าง ๆ ที่จะนำไปพัฒนางานตามโครงการใหญ่โดยรวม

ดังนั้น การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาของภูมิภาค มีการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และช่างเทคนิคสาขาต่าง ๆ อย่างมาก ภาคเอกชนมีการขยายตัวมาร่วมจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ สถาบันอุดมศึกษาในส่วนกลางก็มีโครงการขยาย วิทยาเขตมาเปิดสาขาในภูมิภาคนี้ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นก็พัฒนาปรับปรุงระบบของตนเปิดสาขาใหม่ ๆ มากขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านกำลังคน พัฒนาแรงงานเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ อันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาภูมิภาคและท้องถิ่นด้วย (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2544, หน้า 281)

การบริหารการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน

การศึกษาเอกชน เป็นกิจกรรมการศึกษาที่เอกชนหรือคณะบุคคลเป็นผู้จัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์อันจำกัดสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม มิได้จัดให้แก่บุคคลทั่วไป และทรัพยากรที่ใช้จัด ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ทุนทรัพย์ หรือวัสดุอุปกรณ์ต้องมาจากภาคเอกชนเป็นหลัก ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2540, หน้า 16-18 อ้างถึงใน สุดสยาม จันทรัมย์, 2548, หน้า 11-14) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษาเอกชน ดังนี้

พัฒนาการของการศึกษาเอกชน

การศึกษาเอกชนเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยมาโดยตลอด ถ้าจะกล่าวเน้นถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว พบว่าโรงเรียนเอกชนมีขึ้นก่อนการศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐ คือมีตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มมีในต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2494-2411) โดยในสองระยะดังกล่าวมีบุคคลเข้ามาเผยแผ่ศาสนาแต่ก็ให้การศึกษาความรู้ไปด้วยโดยที่ประชาชนสนใจน้อย แต่ผู้นำในระดับสูงสนใจมากและเห็นความจำเป็นที่ต้องแสวงหาความรู้และวิทยาการทันสมัยต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาเอกชนในระบบโรงเรียนจึงมีผลกระทบต่อการปฏิรูปการศึกษาของรัฐ ไม่มากนักน้อยประจวบกับในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ 25 การคุกคามของจักรวรรดินิยมที่มีต่อประเทศไทยเป็นไปอย่างรุนแรง ความต้องการผู้รู้ภาษาและวิทยาการตะวันตกจึงเป็นความต้องการที่สำคัญอย่างเร่งด่วนต่อการปรับตัวและความอยู่รอดของประเทศ

นโยบายของรัฐต่อการจัดการศึกษาเอกชน

ในส่วนนโยบายของรัฐที่มีต่อการจัดการศึกษาเอกชน สรุปเป็นระยะเวลา ดังนี้

ระยะที่ 1 ความเป็นอิสระของการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2395-2461) ถือนับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนซึ่งในปัจจุบันคือโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย จนถึงการประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับที่ 1 ในช่วงนี้โรงเรียนเอกชนสามารถดำเนินได้โดยไม่มีการควบคุม การที่รัฐไม่ได้ดำเนินการควบคุมโรงเรียนเอกชนเพื่อเป็นเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศที่ประเทศตะวันตกกำลังขยายอำนาจทางการเมืองหรือยุคลัทธิวรรคตินั้นเอง สิ่งที่รัฐดำเนินการในช่วงนี้คือการตั้งโรงเรียนของรัฐ การสนับสนุนโรงเรียนเอกชนของไทย และการตั้งโรงเรียน โดยเจ้านายชั้นสูง เช่น การก่อตั้งโรงเรียนราชินี (พ.ศ. 2447) โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย (พ.ศ. 2453) เป็นต้น เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนไปเข้าโรงเรียนของสำนักคริสตศาสนา ในปลายสมัยรัชการที่ 5 มีโรงเรียนเอกชนประเภทใหม่เกิดขึ้นคือ โรงเรียนจีน ซึ่งโรงเรียนฮั่วเอี้ยน (พ.ศ. 2451) เป็นโรงเรียนจีนแห่งแรกและต่อมาโรงเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งโรงเรียนจีนได้ทำหน้าที่นอกเหนือจากการศึกษาแล้ว ยังทำหน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับระบบการเมืองไทยจนก่อให้เกิด “กบฏ ร.ศ. 130” (พ.ศ. 2454) ดังนั้น โรงเรียนจีนจึงเป็นแหล่งสร้างสมและเผยแพร่ปัญหาทางการเมืองและไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัชการที่ 6 ที่มุ่งจะปรับเปลี่ยนคนจีนให้เป็นคนไทย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลในเวลานั้นจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ในพ.ศ. 2461 ซึ่งในขณะนั้นมีโรงเรียนเอกชนทั้งหมด 127 โรง นักเรียน 9,482 คน

ระยะที่ 2 การควบคุมโรงเรียนเอกชน (พ.ศ. 2461 – 2480) ในระยะนี้รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ 2 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2461 และ พ.ศ. 2479 สาเหตุสำคัญที่มุ่งควบคุมกิจการของโรงเรียนจีนเป็นหลักอย่างใดก็ดีแม้จะเข้มงวด เช่น ครูใหญ่ต้องมีคุณสมบัติทางครูที่สอนต้องมีความรู้ภาษาไทย สอนภาษาไทย และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี จงรักภักดีต่อชาติ กระทั่งศึกษาธิการเป็นผู้ตรวจแบบเรียนว่ามีความเหมาะสม สมควรให้ใช้ได้หรือไม่ เป็นต้น ก็ยังมีโรงเรียนราษฎร์ที่ละเมิดพระราชบัญญัติ โดยสอนลัทธิการเมือง ทำให้เกิดปัญหาคือต้องมีการปิดโรงเรียนครูถูกจับกุม ทำให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ รัฐบาลประเทศจีนแสดงการคัดค้านในการดำเนินการที่เข้มแข็งของไทยต่อโรงเรียนจีน และการปล่อยให้โรงเรียนของคริสตศาสนาที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต รัฐบาลในระยะนั้นจึงประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 โดยเน้นย้ำว่าถ้าโรงเรียนเอกชนใดสอนลัทธิการเมืองจะต้องถูกปิดในระยะนี้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา (พ.ศ. 2464) ซึ่งบังคับให้กุลบุตรกุลธิดาทั้งหลายต้องเข้ารับการศึกษอย่างน้อย 4 ปี มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดย “คณะราษฎร” และนโยบายการขยายการศึกษาให้เร็วยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในช่วง 19 ปีของระยะที่ 2 นี้มีจำนวนโรงเรียนราษฎร์เพิ่มขึ้นเป็น 1,230 โรงเรียน นักเรียน 100,809 คน ใน พ.ศ. 2480 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 10 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2461

ระยะที่ 3 ความเฟื่องฟูของการศึกษาเอกชน(พ.ศ.2480 – 2503) โดยที่รัฐบาลเริ่มการอุดหนุนการรับรองวิทยฐานะและมึนโยบายเด่นชัดให้เอกชนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของบ้านเมืองเพิ่มขึ้นในระยะนี้โรงเรียนเอกชนขยายตัวอย่างมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2503 มีโรงเรียนราษฎร์ 2,587 โรง นักเรียน 683,860 คน อย่างไรก็ตาม ในระยะนี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนจีนโดยรัฐบาลต้องออกพระราชบัญญัติใหม่ปี พ.ศ.2495 ที่กำหนดให้ครูใหญ่และผู้จัดการต้องเป็นคนที่มีสัญชาติไทย

ระยะที่ 4 การหยุดชะงัก และการขยายตัวของโรงเรียนเอกชน (พ.ศ.2507-2518) ด้วยรัฐบาลได้ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ทำให้โรงเรียนของรัฐขยายตัวอย่างมาก อันมีผลกระทบต่อภาระงานของโรงเรียนเอกชนแต่ด้วยรัฐบาลไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายได้เพราะปัญหาด้านงบประมาณ และการขาดแคลนครู ตลอดจนอาคารสถานที่รัฐจึงมีนโยบายให้เอกชนเข้าร่วมดำเนินการมากขึ้น จึงทำให้โรงเรียนเอกชนขยายตัวใหญ่ ใน พ.ศ.2518 จำนวนนักเรียนเอกชนเปรียบเทียบกับนักเรียนโรงเรียนรัฐบาล ยังเป็น 1:6 แต่จำนวนนักเรียนเอกชนมีมากกว่าเดิมใน พ.ศ. 2503 เล็กน้อย

ระยะที่ 5 การแสวงหาแนวทางใหม่ (พ.ศ. 2518–2550) การประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน 2525 และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน 2550 ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนอย่างมาก เพราะมีการควบคุมมาตรฐานเข้มงวดมาก มีการควบคุมการเก็บค่าเล่าเรียน และต่อมาก็ได้ผ่อนปรนตามนโยบายค่าเล่าเรียนลอยตัวในรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2535 – 2538) ในขณะที่รัฐบาลได้ดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี และยิ่งในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ถ้ารัฐบาลเร่งขยายการศึกษาออกไป เพื่อให้ได้ตามทิศทางและความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ โรงเรียนเอกชนย่อมได้รับผลกระทบดังเช่นระยะที่ 4 อย่างแน่นอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นหน่วยงานราชการในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดั่งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และรับโอนงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. บริหารงานทั่วไปของสำนักบริหารงาน
2. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยสถานศึกษาเอกชน

3. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและกระทรวง เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเอกชน จัดทำและประสานแผนการปฏิบัติงานของสำนักบริหารงาน ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บทของกระทรวง รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานของหน่วยงานในสังกัด และดำเนินการเกี่ยวกับงานสถิติและประเมินผล

4. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2551 หน้า 2) ให้ความหมายว่าโรงเรียนเอกชน หมายถึง สถานศึกษาของเอกชน ที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็น โรงเรียนในระบบหรือโรงเรียนนอกระบบที่มีไว้เป็นสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ขอบข่ายงานการศึกษาเอกชนครอบคลุมการศึกษา 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนประเภทสามัญศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (ชั้นอนุบาล) ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมทั้งประเภทอาชีวศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มบุคคล ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น การสอนศาสนา กวดวิชา ศิลปศึกษา และอาชีวศึกษา

3. การศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้อื่นที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ และให้แก่ผู้ที่ยากไร้ หรือด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์

สภาพของการศึกษาเอกชน

แนวนโยบายการจัดการศึกษาเอกชน

แนวนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกชน สามารถสรุปเป็นภาพรวมของแนวนโยบายการศึกษาเอกชน ที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2540, หน้า 19-22 อ้างอิงในสุดสยาม จันทรศรี, 2549, หน้า 15-19)

1. แนวนโยบายหลัก

รัฐเปิดโอกาสให้เอกชนที่มีความสามารถ มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีเจตจำนงที่จะจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นผู้จัด ร่วมจัด และร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาโดยรัฐให้การส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเอกชนมีความคล่องตัวในการดำเนินการทั้งด้านวิชาการและ

การบริหาร รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเอกชนทุกระดับและประเภทการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาของเอกชนมีคุณภาพ

2. แนวนโยบายการจัดการศึกษาของเอกชนแต่ละระดับและประเภทการศึกษา

ประเภทสามัญศึกษา

ระดับก่อนประถมศึกษา

2.1 รัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่น เอกชนหรือบุคคลเป็นผู้ให้การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน

2.2 รัฐจะจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาเฉพาะเพื่อการวิจัยทดลอง เพื่อการพัฒนารูปแบบให้เป็นตัวอย่าง และการจัดการศึกษาในท้องถิ่นที่ด้อยกว่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีโอกาสน้อยในการได้รับบริการเชิงสังคม

ระดับประถมศึกษา

รัฐเปิดโอกาสให้เอกชนรวมจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้ แต่รัฐถือว่าภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษานี้เป็นงานเร่งด่วนของรัฐ ดังนั้น รัฐต้องเร่งขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาให้ทั่วถึงโดยรวดเร็วและปรับปรุงคุณภาพให้เท่าเทียมกัน

ระดับมัธยมศึกษา

รัฐเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมรับภาระจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยรัฐจะเน้นขยายในบริเวณที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทัดเทียมกันในการเข้าเรียนในโรงเรียนระดับนี้

ประเภทอาชีวศึกษา

รัฐเปิดโอกาสให้เอกชนจัดการศึกษาทั้งในระบบ โรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวางและด้วยความคล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับโรงเรียนกวดวิชา ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชา เพื่อเปิดสอนวิชาสำคัญ ๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ได้ตามความเหมาะสม การจัดการศึกษาประเภทอาชีวศึกษา เป็นแนวทางที่จะพัฒนาหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักการศึกษาเพื่ออาชีพ หลักการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และหลักการศึกษาเพื่อการประหยัดให้ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม คือการจัดการอาชีวศึกษาให้ครบวงจร โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนไปสู่การเรียน ทำให้เกิดทักษะมากกว่าการเรียนรู้ มุ่งการจัดการเรียนจดจำ มุ่งให้ทักษะสะท้อนไปสู่การผลิต การสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถจำหน่ายและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนของหน่วยงานของรัฐ

รัฐไม่อนุญาตให้หน่วยงานของรัฐที่ไม่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยตรงเข้ามาจัดการศึกษาแม้ในรูปของโรงเรียนเอกชน เว้นแต่กรณีมีความจำเป็นอย่างแท้จริง ส่วนโรงเรียนที่มีอยู่แล้วให้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 จัดตั้งเป็นมูลนิธิเพื่อดำเนินการโรงเรียนเอกชน

3.2 หากทำตามข้อ 3.1 ไม่ได้ให้โอนโรงเรียนที่มีอยู่ให้กับส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีหน้าที่การจัดการศึกษาในพื้นที่นั้น ๆ

3.3 ให้ส่วนราชการที่รับผิดชอบตามข้อ 2) จัดตั้งโรงเรียนที่ส่วนราชการต่าง ๆ ขอให้เป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาประชากรส่วนหนึ่งของประเทศให้มีความรู้ ความสามารถ ผลผลิตด้านทรัพยากรที่สำเร็จการศึกษามาก โรงเรียนเอกชนจำนวนมากที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการเมืองการปกครอง

ลักษณะของโรงเรียนเอกชน

โรงเรียนเอกชนปัจจุบันแบ่งลักษณะของโรงเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โรงเรียนเอกชนในระบบ ได้แก่โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามระดับ ขั้นตอนของระบบการศึกษาดังแต่ระดับช่วงชั้นก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอนุปริญา โดยจัดการศึกษาตามสายสามัญ และสายอาชีพ ตามระดับชั้น ดังนี้

1.1 โรงเรียนเอกชนสายสามัญ

1.1.1 ระดับก่อนประถมศึกษา แบ่งออกเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นอนุบาลปีที่ 3

1.1.2 ระดับประถมศึกษา แบ่งออกเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.1.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1.2 โรงเรียนเอกชนสายอาชีวศึกษา

1.2.1 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระยะเวลาการศึกษา 3 ปี รับสมัครผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า แบ่งสาขาวิชาออกเป็นสายการศึกษาในด้านบริหารธุรกิจและช่างอุตสาหกรรม

1.2.2 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระยะเวลาการศึกษา 3 ปี รับสมัครผู้จบประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า แบ่งออกเป็นสายการศึกษาเช่นเดียวกับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

2. โรงเรียนเอกชนนอกระบบ ได้แก่ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรระยะสั้น เช่น โรงเรียนที่ดำเนินการให้การศึกษาในแขนงวิชาชีพต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียนช่างซ่อมอุปกรณ์ ทางอิเล็กทรอนิกส์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย และโรงเรียนสอนภาษาเป็นต้น

นอกจากนี้ โรงเรียนเอกชนยังมีข้อแตกต่างแบ่งตามลักษณะของผู้ดำเนินการบริหารจัดการโรงเรียนอีก เช่น เอกชนการกุศล และโรงเรียนในเครือของศาสนาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนในเครือคาทอลิก โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม เป็นต้น สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงโรงเรียนเอกชนเพียง 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา และอาชีวศึกษา

โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา

เป็นการจัดการศึกษาประเภทสามัญศึกษา คือ การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การจัดระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบด้วยการศึกษา ซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ครอบคลุม 3 ระดับ คือ

1. ระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยปกติเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุสามปีถึงหกปี เพื่อเป็นรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมในสังคม

2. ระดับประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน โดยปกติใช้เวลาเรียนหกปี ซึ่งเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคนได้เข้าเรียนและเรียนจบหลักสูตรการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 17 กำหนดให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดต้องเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ

3. ระดับมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

3.1 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนความสามารถในการประกอบกิจการงานและอาชีพตามควรแก่วัย โดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี ตามนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ

3.2 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือประกอบอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่าการศึกษาประเภทสามัญศึกษา ประกอบด้วยการศึกษา 3 ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา

การอาชีวศึกษาเอกชน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิชาชีพโดยเอกชน ซึ่งในเรื่องของความหมายของ “อาชีวศึกษา” นั้น เมธี ปิณฑานนท์ (2533, หน้า 32-33) กล่าวว่า การอาชีวศึกษา คือ การศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรด้านฝีมือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี สำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพช่างและงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานทั่วไป วิชาทฤษฎีสัมพันธ์ และการฝึกภาคปฏิบัติ อาจจะแตกต่างกันไปแล้วแต่อาชีพ

เนื่องจากการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี การดำเนินการของโรงเรียนเอกชนจะอยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีฐานะเป็นหน่วยงานระดับกรม ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แนวการดำเนินงานของโรงเรียนอาชีวศึกษา จึงมักจะยึดทิศทางหรือนโยบายในการจัดการอาชีวศึกษาเอกชน ของรัฐบาลเป็นหลัก เช่น การจัดหลักสูตร การกำหนดเป้าหมายนักเรียน นักศึกษา และการจัดการกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล เป็นต้น

การจัดการอาชีวศึกษาเอกชน

การศึกษาวิชาชีพในประเทศไทยเริ่มมานานตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1800 -1893) เป็นการศึกษาวิชาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดภายในครอบครัว และท้องถิ่นของตน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิชาช่างฝีมือประเภทต่าง ๆ เช่น งานช่างทอ ช่างไม้ ช่างเหล็ก ฯลฯ หรืออาชีพบางอย่างที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษ เช่น ช่างศิลปกรรม ก็จะเรียนจากพระสงฆ์ที่วัด ในสมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) การจัดการอาชีวศึกษาเอกชน เป็นไปในลักษณะคล้ายคลึงกับสุโขทัย คือเป็นการฝึกหัดและถ่ายทอดอาชีพประจำครอบครัวหรือหมู่บ้าน และเรียนวิชาช่าง หรือศิลปกรรมจากวัดจนกระทั่งถึง

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ใน พ.ศ. 2371 สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะมิชชันนารีอเมริกันได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย

ความสำคัญของการอาชีวศึกษาในปัจจุบันเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะส่งผลให้การผลิตมีผลสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ประสิทธิภาพในผลผลิตและบริการทั้งหลายจะเป็นที่พอใจต้องอาศัยการดำเนินงานของผู้ที่มีความชำนาญในงานสาขาต่าง ๆ อย่างมาก ผู้ชำนาญงานเหล่านี้จะต้องได้รับความรู้โดยวิธีการที่ถูกต้องด้วยกระบวนการทางการศึกษาหลายรูปแบบการอาชีวศึกษานับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ความรู้แก่ผู้ที่จะไปประกอบอาชีพด้วยความมั่นใจมีทักษะอย่างดีหากประเทศไทยปรารถนาที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรมของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ปรารถนาที่จะเพิ่มผลผลิตในด้านต่าง ๆ สามารถแข่งขันได้ทั้งราคา และคุณภาพ ซึ่งการจัดการอาชีวศึกษา เป็นแนวทางที่จะพัฒนาหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักการศึกษาเพื่ออาชีพ หลักการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ หลักการศึกษาเพื่อการประหยัดให้ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม นั่นคือการจัดการอาชีวศึกษาให้ครบวงจร โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนไปสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดทักษะมากกว่าการเรียนรู้ มุ่งการจัดการมากกว่าการจดจำ มุ่งให้ทักษะสะท้อนไปสู่การผลิต การสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถจำหน่ายและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน นับได้ว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน และ โดยเหตุที่แต่ละคนในระบบโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ และพฤติกรรมของคนย่อมมีอิทธิพล และมีความสัมพันธ์กับระบบย่อยอื่น ๆ ในโรงเรียนเป็นอย่างมากการทำความเข้าใจ และการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง จึงสรุปได้ว่า การอาชีวศึกษาเอกชน เป็นการศึกษาที่ให้พื้นฐานวิชาชีพ เพื่อเตรียมบุคคลให้มีอาชีพในอนาคตในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ระบบการบริหารโรงเรียนเอกชน

โรงเรียนเอกชนจะมีระบบการบริหารตามลักษณะของผู้ดำเนินการจัดตั้ง โรงเรียนพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 (2551, หน้า 11 -14) กำหนดว่า การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนในระบบต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต และการขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตแต่ละประเภทและแต่ละระดับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยผู้ขอรับใบอนุญาตจะต้องแนบตราสารจัดตั้งและรายละเอียดเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนในระบบแนบมาพร้อมคำขอด้วย และ มาตรา 22 กำหนดว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนในระบบที่เป็นนิติบุคคลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา เว้นแต่นิติบุคคลที่ขอจัดตั้งนั้นเป็นองค์กรของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

(2) นิติบุคคลที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วน ต้องมีจำนวนหุ้นหรือทุนเป็นของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นหรือทั้งหมดและจะต้องมีจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทย ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด

(3) นิติบุคคลที่เป็นมูลนิธิ จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารทั้งหมด

(4) นิติบุคคลที่เป็นสมาคมหรือสหกรณ์ จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด และสมาชิกของสมาคมหรือสหกรณ์ต้องมีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

(5) ผู้จัดการของนิติบุคคลหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 21

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนเอกชนยังมีข้อแตกต่างในระบบการบริหารตามลักษณะของผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน เช่น มูลนิธิทางศาสนาและโรงเรียนในเครือของศาสนาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนในเครือคาทอลิก โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนเอกชนทั่วไป เช่น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยบุคคลคนเดียว หรือบริษัทจำกัด และโรงเรียนเอกชนการกุศล เช่น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาคมหรือมูลนิธิเพื่อการกุศล เป็นต้น สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยกล่าวถึงโรงเรียนเอกชนที่มีระบบการบริหารเพียง 3 ลักษณะ คือ มูลนิธิทางศาสนา เอกชนทั่วไป และเอกชนการกุศล

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) มีนักวิชาการได้ให้นิยามไว้หลากหลาย ดังนี้

สราวุธ สุดหนองบัว (2541, หน้า 12) กล่าวว่าการบริหาร (Administration) เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

จรัส นองมาก (2541, หน้า 91) กล่าวว่าการบริหาร (Administration) คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การบริหารจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้

จากความหมายของการบริหารและการบริหารการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

ความสำคัญของการบริหาร

การที่บุคคล 2 คนขึ้นไปมาร่วมปฏิบัติกิจกรรม มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายและมีหลักในการดำเนินงานร่วมกัน จึงมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมาก จึงมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารไว้ดังนี้

นงนุช วงษ์สุวรรณ (2544, หน้า 11) กล่าวว่า การบริหาร (Administration) หรือการจัดการ (Management) มีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดขององค์กรในทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นบริษัท สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ถ้าการบริหารหรือการจัดการทำได้เหมาะสม องค์กรจะดำเนินไปด้วยดีนักบริหารสมัยเดิม คำนึงถึงแต่เพียงประสิทธิผลของงานแต่ละเลขจะให้ความสำคัญในเรื่องของคน เมื่อมีแนวความคิดการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ในสมัยต่อมาได้ช่วยให้นักบริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ สมาคมศึกษาธิการแห่งประเทศไทย (2536, หน้า 301 อ้างถึงใน สราวุธ สุคนธ์ทอง, 2541, หน้า 16-19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารไว้ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย
2. มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินงาน
3. มุ่งสร้างผลงานให้เกิดขึ้น
4. ประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน รวมกัน
5. ความสำเร็จของงานอยู่ที่ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก มิใช่ผู้บริหารแต่เพียง

ฝ่ายเดียว

6. มีผลกระทบในวงกว้าง
7. มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้แก่ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แฟกซ์ โทรทัศน์ วีดีโอ เป็นต้น
8. มีผู้นำกลุ่ม

ธงชัย สันติวงษ์ (2539, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารไว้ดังนี้ ความจำเป็นที่ต้องมีการบริหารนั้น เหตุผลต่าง ๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับแนวความคิดของการรวมตัว เป็นกลุ่มและมีการร่วมกันทำงานในลักษณะที่เป็นองค์กรหรือองค์การต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นเครื่องมือให้สามารถดำเนินการผลิตให้ดีขึ้นนั้น จุดสำคัญคือประสิทธิภาพและผลงานต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดขึ้นนั้น จะอยู่ที่การสามารถเข้ามาร่วมกันทำงานโดยที่ภายในองค์กรจะต้องมีการแบ่งงานกันทำและคนที่เข้ามาจะช่วยกันทำหน้าที่ในส่วนต่าง ๆ ของตน มีความถนัดหรือมี

ความชำนาญเป็นพิเศษตลอดจนช่วยกันแบ่งภาระรับผิดชอบตามความยากง่ายด้วย จึงจะสามารถเกิดสภาพที่ประสิทธิภาพสูงขึ้นในทุก ๆ จุดขององค์การได้

สุทัศน์า มุขประภาด (2542, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมอยู่เสมอ เพราะการบริหารต้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์และพฤติกรรมของสังคม ความก้าวหน้าของการบริหารจะไม่หยุดยั้งลงเพียงในปัจจุบัน แต่มีการศึกษา ค้นคว้า เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อหาวิธีการต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้การบริหารมีผลสำเร็จมากที่สุด โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดได้ว่าเป็นสถาบันสังคมประเภทหนึ่งซึ่งเรียกได้ว่าเป็นสถาบันทางการศึกษา การดำเนินการกิจการทางการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยการบริหารเป็นกิจกรรมที่สำคัญ

ดังนั้น เมื่อประมวลจากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารหรือการจัดการดังกล่าว มีความสำคัญต่อองค์การทุกองค์การ ในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมาย การกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำงาน เพื่อให้มีผลงานเกิดขึ้น การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารนั่นเอง

กระบวนการบริหาร (Administrative Process)

กระบวนการบริหาร เป็นแนวทางหรือเทคนิคที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติงาน หรือภารกิจ ให้ประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ การบริหารที่ดี ผู้บริหารจะต้องอาศัยกระบวนการทางการบริหารเป็นแนวทาง เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์หลักที่วางเอาไว้

นงนุช วงษ์สุวรรณ (2544, หน้า 7-8) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในอนาคตโดยกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติของบุคลากรทุกฝ่าย
2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดแบ่งงาน โครงสร้างการบริหารรวมทั้งอำนาจหน้าที่ ให้เป็นระเบียบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน
3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน โดยให้เหมาะสมกับงาน มีการพัฒนา บำรุงรักษา สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน
4. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ โดยใช้ศิลปะสร้างความเข้าใจ ชักจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ ความสามารถเพื่อความสำเร็จของหน่วยงาน
5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ดำเนินการต่อไป ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีปัญหา อุปสรรค ก็ปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และทันต่อสถานการณ์

สมาคมศึกษาธิการแห่งประเทศไทย (2536, หน้า 303 อ้างถึงใน สราวุธ สุธหนองบัว, 2541, หน้า 16-19) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีย่อมบริหารองค์การ โดยมีกฎเกณฑ์ หรือกระบวนการบริหาร ที่ดีซึ่งแนวคิดหรือกระบวนการบริหารงานมีหลายแนวคิด ดังนี้

1. กระบวนการบริหารโดย ลูเธอร์ กุลลิค (Luther Gulick) ได้กำหนดขั้นตอนหรือหลักการบริหารไว้ 7 ประการ เรียกว่า POSDCoRB ได้แก่

1.1 การวางแผน (Planning) หมายถึงการจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติการรวมทั้งวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

1.2 การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึงการกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานและการจัดสายงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

1.3 การจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคคล ได้แก่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา และการพัฒนาบุคลากรทั้งการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี

1.4 การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติงาน ในฐานะผู้บริหารเป็นหัวหน้าหน่วยงาน

1.5 การประสานงาน (Co-ordinating) หมายถึงการประสานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดมีการร่วมมือประสานงานที่ดี และดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางเดียว

1.6 การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ

1.7 การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชี การใช้จ่ายเงินและการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

2. กระบวนการบริหารโดย ฮาร์โรลด์ ดี.คุนทซ์ (Harold D. Koontz) ได้กำหนดกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ (POSDC) ดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่แรกที่มีความสำคัญมาก สำหรับผู้บริหาร การวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผล ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการพยากรณ์เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจทางสังคม และทางการเมืองด้วย และการวางแผนยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ คือเป็นเรื่องของการตกลงใจเลือกทางเพื่อกำหนดนโยบายการผลิตหรือการตัดสินใจกำหนดวิธีปฏิบัติ เป็นต้น

2.2 การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดระเบียบการทำงานขององค์การ เพราะในองค์การต้องมีคนจำนวนมากมาทำงานร่วมกัน ถ้าไม่มีการจัดระบบในการทำงานก็จะทำให้เกิดความสับสน ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ การจัดระบบการทำงานนั้นต้องคำนึง

ถึงการประสานสัมพันธ์กัน ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน หรือหมายถึงการจัดแบ่งงานออกเป็นกลุ่ม ๆ และกำหนดความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่แต่ละกลุ่มไว้ให้แน่นอน และให้กิจกรรมต่าง ๆ ประสานสัมพันธ์กัน โดยมุ่งวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ

2.3 การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ความจริงการจัดคนเข้าทำงานก็คือ การบริหารงานบุคคลนั่นเอง การบริหารงานบุคคลไม่ใช่สิ้นสุดเพียงการหาคนเข้ามาทำงานในองค์กรเท่านั้น แต่ต้องทำต่อเนื่องไปจนกว่าบุคคลเหล่านั้นจะพ้นไปจากองค์กร ส่วนคนในองค์กรก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการเลื่อน ลด ปลด ย้าย ลาออกอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงานในหน้าที่ให้สัมพันธ์กันด้วย ดังนั้นในเรื่องการจัดคนเข้าทำงานนั้น จึงมีความหมายถึงการวางแผนกำลังคน การแสวงหาบุคคลเข้าทำงาน การคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม การแต่งตั้งโยกย้าย การพัฒนาบุคลากร การจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ตอบแทน เป็นต้น

2.4 การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การที่หัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชาสามารถบริหารงานขององค์กรได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และบรรลุเป้าหมาย เมื่อมีการวางแผน การจัดองค์กร และมีคนเข้ามาทำงานแล้วก็ยังไม่สามารถทำงานได้ในการทำงานจริง ๆ แล้วต้องมีการสั่งการ หรืออำนวยการ ในการทำงานผู้บังคับบัญชาที่ดีต้องสามารถกระตุ้นหรือจูงใจให้ ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความกระตือรือร้นในการที่จะทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการเป็นผู้นำ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดี ต้องการทราบถึงทฤษฎีและเทคนิคเกี่ยวกับการสื่อสารข้อความการจูงใจสร้างภาวะผู้นำจึงจะสามารถเป็นหัวหน้าที่มีประสิทธิภาพ ในการทำงานได้

2.5 การควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่ผู้บริหารตรวจตรางานที่ได้รับมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติ ว่าดำเนินไปถูกต้องตามขั้นตอนหรือไม่ ผลงานได้มาตรฐานเพียงใด และทำอะไรจึงจะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น ผู้บริหารควรจะต้องได้รับรายงานผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพราะถ้าเกิดมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเป้าหมายที่ตั้งไว้จะได้เข้าไปช่วยแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ แต่การควบคุมงานไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการตรวจตรา ดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการดูแลให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ การควบคุมจะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไป

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารเป็นเทคนิคหรือแนวทางที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการดำเนินงาน ส่วนมากจะอยู่ในองค์ประกอบดังนี้ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการ การควบคุม การสั่งการ การประเมินผล เพื่อให้การบริหารงานสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล

การบริหารสถานศึกษา

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 หน้า 2) สถานศึกษาเป็นสถานที่สำคัญ ที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ จึงจำเป็น ต้องมีระบบการจัดการ การบริหาร โรงเรียนที่ดีและเหมาะสม โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายและแสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ไว้หลายท่าน ดังนี้

สมบุรณ์ พรธนาภาพ (2521, หน้า 15 อ้างถึงใน ธงชัย เนื่องสิทธิ์, 2545, หน้า 14) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในหน้าที่ปฏิบัติตามหน้าที่ ความรับผิดชอบของโรงเรียน อันได้แก่การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคม และดูแลจัดการกิจการต่าง ๆ ที่เป็นภารกิจของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ ส่วน กิตติมา ปรีดีดิลก (2532, หน้า 47) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การจัดดำเนินการทุกด้านในโรงเรียน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคาร สถานที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียน และงานสัมพันธ์กับชุมชน ส่วน ชุมศักดิ์ อินทรักษ์ (2536, หน้า 2) อธิบายว่า การบริหารโรงเรียนคือ การอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เช่นเดียวกับ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529, หน้า 99) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการใช้ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาดมความมุ่งหมายของหลักสูตร นอกจากนี้ สมเดช สีนสง (2543, หน้า 364) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า งานบริหารโรงเรียนจะถูกกำหนดและแบ่งตามภารกิจหลักของโรงเรียน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกโรงเรียน เพราะโรงเรียนมีขนาดและบุคลากรต่างกันสามารถแบ่งงานต่างกันได้ แต่เนื้อหาหลักจะเหมือนกัน อย่างน้อยโรงเรียนทั่วไปก็มีงานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากทัศนะดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อให้เยาวชน ได้รับการบริการทางการศึกษาให้บรรลุจุดหมายตามที่สังคมต้องการ โดยสามารถวัดความสำเร็จได้จากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

การปฏิรูปการศึกษาเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนไทยที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นทั้งคนดี เก่ง มีความสุข การปฏิรูปโครงสร้างและระบบบริหารใหม่ โดยการยุบสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และ

สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โดยแบ่งส่วนราชการใหม่ เป็นการบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 74) จากการปฏิรูปโครงสร้างและระบบการบริหารใหม่ ดังกล่าว จึงสรุปขอบข่ายในการบริหารสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน ใน 4 งานใหญ่ ดังนี้

การบริหารวิชาการ

แนวคิด

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาคำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายภารกิจการบริหารวิชาการ ดังนี้

- การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- การนิเทศการศึกษา
- การแนะแนวการศึกษา
- การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่นักคิด ครอบครัวยุคใหม่ องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การบริหารงบประมาณ

แนวคิด

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหาร งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้ง จัดหารายได้จากบริการมาใช้ในการจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้น ต่อผู้เรียน

ขอบข่ายภารกิจการบริหารงบประมาณ ดังนี้

1. การจัดทำและเสนอของงบประมาณ

- 1.1 การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
- 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
- 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของงบประมาณ

2. การจัดสรรงบประมาณ

- 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
- 2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
- 2.3 การโอนเงินงบประมาณ

3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน

- 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
- 3.2 การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน

4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา

- 4.1 การจัดการทรัพยากร
- 4.2 การระดมทรัพยากร
- 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
- 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 4.5 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

5. การบริหารการเงิน

- 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
- 5.2 การรับเงิน
- 5.3 การเก็บรักษาเงิน
- 5.4 การจ่ายเงิน

- 5.5 การนำส่งเงิน
- 5.6 การกันเงินไว้เบิกเหลื่อมปี
- 6. การบริหารบัญชี
 - 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
 - 6.2 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
 - 6.3 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน
- 7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
 - 7.1 การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา
 - 7.2 การจัดหาพัสดุ
 - 7.3 การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง
 - 7.4 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

การบริหารงานบุคคล

แนวคิด

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

ขอบข่ายภารกิจการบริหารงานบุคคล ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
 - 1.1 การวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคน
 - 1.2 การกำหนดตำแหน่ง
 - 1.3 การขอลื่อนตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาและวิทยฐานะข้าราชการครู
2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
 - 2.1 ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษากรณีได้รับมอบอำนาจจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา
 - 2.2 การจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว
 - 2.3 การแต่งตั้ง ย้าย โอนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 1) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 2) การโอนหรือการเปลี่ยนสถานะของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

2.4 การบรรจุกลับเข้ารับราชการ

2.5 การรักษาราชการแทนและรักษาการในตำแหน่ง

3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

3.1 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

1) การพัฒนาก่อนมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่

2) การพัฒนาระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการ (ม.39)

3) การพัฒนาก่อนเลื่อนตำแหน่ง (ม.80)

4) การพัฒนากรณีไม่ผ่านการประเมินวิทยฐานะ (ม.55)

3.2 การเลื่อนขั้นเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

1) การเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีปกติและกรณีพิเศษ

2) การเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่

ราชการ

3) การเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีไปศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานหรือปฏิบัติงานวิจัย

3.3 การเพิ่มค่าจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว

3.4 ดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีถือจ่ายเงินเดือน

3.5 งานทะเบียนประวัติ

1) การจัดทำและเก็บรักษาทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการ

ศึกษาและลูกจ้าง

2) การแก้ไข วัน เดือน ปีเกิด ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและ

ลูกจ้าง

3.6 งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

3.7 การขอมีบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.8 งานขอหนังสือรับรอง งานขออนุญาตให้ข้าราชการไปต่างประเทศ งานขอ

อนุญาตลาอุปสมบท งานขอพระราชทานเพลิงศพ การลาศึกษาต่อ ขกข้องเชิดชูเกียรติและให้ได้รับ
เงินวิทยพัฒน์ และการจัดสวัสดิการ ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่
เกี่ยวข้อง

4. วินัยและการรักษาวินัย

4.1 กรณีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง

4.2 กรณีความผิดวินัยร้ายแรง

4.3 การอุทธรณ์

4.4 การร้องทุกข์

4.5 การเสริมสร้างและการป้องกันการกระทำผิดวินัย

5. งานออกจากราชการ

5.1 การลาออกจากราชการ

5.2 การให้ออกจากราชการ กรณีไม่พ้นทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือไม่ผ่านการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มต่ำกว่าเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

5.3 การออกจากราชการกรณีขาดคุณสมบัติทั่วไป

5.4 การให้ออกจากราชการไว้ก่อน

5.5 การให้ออกจากราชการเพราะเหตุรับราชการนานหรือเหตุทดแทน

5.6 กรณีมีมลทินมัวหมอง

5.7 กรณีได้รับโทษจำคุกโดยคำสั่งของศาลหรือรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การบริหารทั่วไป

แนวคิด

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวก ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขอบข่ายภารกิจการบริหารทั่วไป ดังนี้

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

9. การจัดทำสำมะโนประชากรวัยเรียน

10. การรับนักเรียน

11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และ

ตามอัธยาศัย

12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

13. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

14. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น

17. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

18. งานบริการสาธารณะ

19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจใน
การบริหารจัดการให้สถานศึกษามากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดย
อิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและ
การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง
ในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล
ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ งานวิชาการจึงเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน คันทิงแฮม และคอร์ดีโร (Cunningham
& Cordeiro, 2003, pp. 202-203) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการมีความสำคัญ 2 ประการ คือ
ประการแรก ได้แก่ผู้เรียน ต้องมีทักษะพื้นฐานและข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นความคิดทางด้านการเรียนรู้
ประการที่สอง ความสำเร็จทางด้านวิชาการ ผู้เรียนต้องมีทักษะการคิดในระดับสูง การแก้ปัญหา
และความรู้ระดับก้าวหน้า ทั้งสองประการนี้จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาการและการจัดการเรียน
การสอน

การกำหนดแผนงานวิชาการ

การวางแผนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปฏิบัติงาน เพราะแผนงานเป็นการเตรียมงานล่วงหน้าในการปฏิบัติงานวิชาการ โดยมุ่งหมายใช้เป็นแนวทางให้งานวิชาการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน การวางแผนจึงเป็นกระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย วิธีการปฏิบัติ และระยะเวลาที่ดีที่สุดไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการให้บรรลุผล (สมิต สัจฉกร, 2548, หน้า 13)

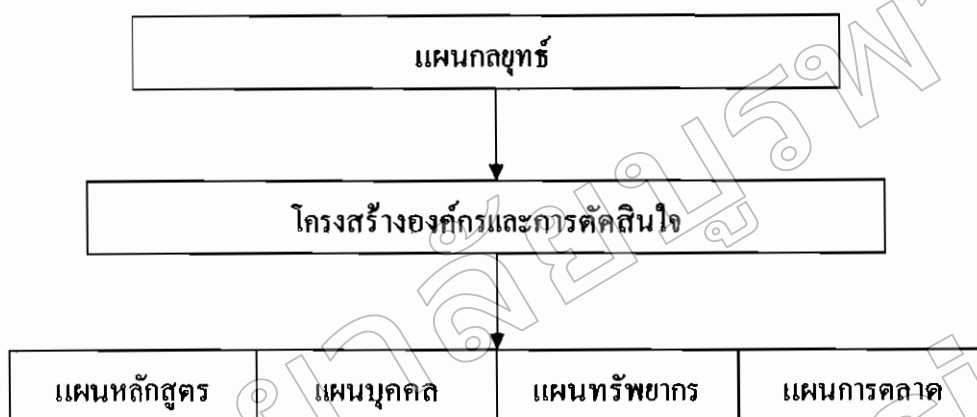
แผนงานวิชาการเป็นแผนการปฏิบัติการ (Action Plan) เป็นแผนงานที่มีขั้นตอนของการปฏิบัติงาน และมีลักษณะเป็นแผนงานเฉพาะ กำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน การกำหนดการปฏิบัติงานวิชาการ การจัดทำแผนการปฏิบัติการต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย มาร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการคือ

1. ผู้มีความรับผิดชอบในการวางแผน ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนหรือหัวหน้าแผนงาน
2. ผู้มีส่วนได้เสียกับผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าระดับ
3. ผู้ปฏิบัติตามแผน ได้แก่ คณะครูหรือคณะกรรมการแผนงาน
4. ผู้ให้คำปรึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษาของโรงเรียน

สมิต สัจฉกร (2548, หน้า 28-29) กล่าวว่า แผนปฏิบัติงานจะต้องสัมพันธ์กับแผนกลยุทธ์ (Strategic plan) เพราะแผนกลยุทธ์เป็นการกำหนดกรอบใหญ่ในการปฏิบัติงาน โดยรวมขององค์กร มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่องค์กรมุ่งจะเป็น ประกอบด้วยเป้าประสงค์ (Goal) ค่านิยม (Value) และกลยุทธ์ (Strategy) ซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติให้เป็นจริง แผนกลยุทธ์จะต้องมีการกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงาน ไม่ดำเนินการอย่างสะเปะสะปะ ระบุความสามารถหลักขององค์กรเป็นความสามารถที่สั่งสมและฝังลึกในองค์กร ซึ่งจะต่อยอดเสริมสร้างให้เป็นผลงานสูงสุด กำหนดแก่นกลยุทธ์ (Strategic Theme) ให้เป็นแนวทางปฏิบัติอันจะส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ โดยอาศัยความสามารถหลักขององค์กร แผนกลยุทธ์จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และ การวัด โดยมีเป้าหมาย (Target) มีโครงการที่นำมาปฏิบัติต่อเนื่อง เชื่อมโยงเป็นแผนที่กลยุทธ์ (Strategic Map)

แผนกลยุทธ์จะต้องเชื่อมโยงกับหน้าที่การจัดการและงานใหม่ ๆ ของโรงเรียน แผนกลยุทธ์จะเป็นข้อความที่เป็นจุดเน้นซึ่งเป็นข้อความสรุปของกลยุทธ์ และมีข้อความที่เป็นพันธกิจที่เป็นจุดประสงค์ระยะยาวที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติและแนวทางการปฏิบัติ แผนกลยุทธ์ควรเกี่ยวข้องกับชุดแผนงานย่อยหรือแผนปฏิบัติงาน โดยชี้ให้เห็นถึงการปฏิบัติงานก่อนหลังตามความสำคัญ

แผนงานกลยุทธ์ เป็นแผนงานของโครงสร้างองค์กรและการตัดสินใจของโรงเรียน รวมไปถึงการมีส่วนร่วม แผนงานกลยุทธ์เป็นโครงสร้างความรับผิดชอบของโรงเรียนและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของโรงเรียน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาพแสดงแผนงานย่อยในแผนกลยุทธ์ (สมิต สัชฌุกร, 2548, หน้า 29)

แผนงานย่อยในแผนงานกลยุทธ์จึงจัดแผนงานย่อยตามโครงสร้างของโรงเรียนและการตัดสินใจดังแผนย่อยในแผนภาพดังนี้

1. แผนหลักสูตร รวมถึงผลการเรียนของนักเรียนที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
2. แผนบุคลากร ได้แก่ การสรรหาและการพัฒนาทักษะของบุคลากร
3. แผนทรัพยากร ได้แก่ การเงินและวัสดุที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
4. แผนการตลาด ได้แก่ วิธีการที่จะได้มาของทรัพยากรและการสนับสนุนจากคนอื่น

ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ รวมถึงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

แผนงานเหล่านี้แต่ละแผน ควรกำหนดวัตถุประสงค์ทั้งระยะยาวและระยะสั้น

การจัดทำแผนงาน ลูเนนเบิร์ก (Lunenberg, 1995, p.46) กล่าวว่า การจัดทำแผนงานจะต้องกำหนดนโยบายเป็นแนวทางการตัดสินใจในการบริหารงานหรือการนิเทศผู้ได้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน บางครั้งคณะกรรมการบริหารของโรงเรียนเป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้ครูใหญ่หรือคณะครูนำไปปฏิบัติ นโยบายมีหลายประเภท นโยบายการเรียนการสอน นโยบายการเงิน นโยบายบุคลากร และอื่น ๆ นโยบายแต่ละนโยบายจะมีนโยบายเฉพาะที่จะพัฒนา เช่น นโยบายบุคลากร รวมไปถึงการสรรหา การบรรจุแต่งตั้ง การส่งเสริม การฝึกอบรม นโยบายการเรียนการสอน อาจมีนโยบายการจัดกลุ่มผู้เรียน นโยบายขนาดชั้นเรียน ชั่วโมงการเรียนการสอน นโยบายการวัดผลประเมินผล เป็นต้น

นอกจากนโยบายแล้ว กฎระเบียบก็ยังได้กล่าวว่า เมื่อจัดทำนโยบายแล้วควรจัดทำแผนงานกลยุทธ์กำหนดหลักการ (Procedures) ที่ชี้ให้เห็นว่า จะนำนโยบายไปใช้อย่างไร หลักการควรกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และควรมีกฎระเบียบ (Rules) เป็นข้อความที่กำหนดว่าควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไรภายใต้สถานการณ์

เมื่อโรงเรียนกำหนดแผนงานกลยุทธ์แล้ว จึงจัดทำแผนงานปฏิบัติการประกอบด้วยโปรแกรม โดยนำเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย กฎเกณฑ์ มากำหนดโปรแกรมการเงิน อาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อม การเรียนการสอน ทรัพยากรบุคคล โดยนำเป้าหมายและขั้นตอนการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบ โปรแกรมจะเป็นขอบเขตกว้าง ๆ ในการพัฒนาและกำหนดโครงการ (Projects) ที่กำหนดตามโปรแกรม เป็นการกำหนดรายละเอียดที่จะทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของโปรแกรม รวมทั้งกำหนดงบประมาณ บุคลากร และแนวปฏิบัติ

ดังนั้น แผนงานวิชาการจะกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาวิชาการให้ชัดเจน เพื่อจัดทำแผนงานกลยุทธ์และแผนงานปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแผนงานระยะสั้น และนำมาจัดทำปฏิทินปฏิบัติการเพื่อการตรวจสอบติดตามและกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามแผน

ขอบข่ายงานวิชาการของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีดังต่อไปนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. ด้านการนิเทศการศึกษา
8. ด้านการแนะแนวการศึกษา
9. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น
12. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรถือเป็นส่วนที่สำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา เป็นรากฐานของกระบวนการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูผู้สอนทุกคนควรมีความรู้และความเข้าใจในหลักสูตรเพื่อให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทาบ (Taba, 1962, p. 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่มุ่งหมายไว้ ซึ่งตรงกับ ชีระ บุญเจริญ (2550, หน้า 280) ที่กล่าวว่า หลักสูตรของโรงเรียนเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของกระบวนการจัดการศึกษา หลักสูตรจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Dynamic) คือ จะอยู่หนึ่ง ๆ ไม่ได้ โรงเรียนต้องรอบรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน ซึ่งหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้นักเรียนโดยการควบคุมแนะนำของสถานศึกษาอันเป็นเครื่องมือที่จะช่วยบรรลุวัตถุประสงค์หรือความหวังทางการศึกษาที่ตั้งไว้

ลักษณะของหลักสูตร

หลักสูตรที่ดี ตามทัศนะของ ชีระ บุญเจริญ (2550, หน้า 280-281) ควรมีลักษณะอย่างน้อย 4 ประการต่อไปนี้

1. รากฐานมาจากปรัชญาการศึกษา ซึ่งหมายถึงเป้าหมาย หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตร และการสอนเป็นเครื่องช่วยในการบรรลุตามเป้าหมายนั้น การที่ต้องพิจารณาปรัชญาการศึกษาก็เพื่อที่จะช่วยในการตัดสินใจ การพิจารณาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และเพื่อกำหนดความสำคัญก่อนหลังในการจัดการศึกษา
2. กำหนดไว้กว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งนี้เพราะทุกคนต่างกัน มีรูปแบบในการเรียนตลอดทั้งบุคลิกภาพ ความสนใจ และความสามารถต่างกัน ดังนั้นจึงควรกำหนดหลักสูตรไว้กว้าง ๆ และยืดหยุ่นพอสมควร นอกจากนั้นหลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กำหนดความคิดเห็นออกไปเรื่อย ๆ ในรูปของความต่อเนื่องลำดับก่อนหลัง และการประสานสัมพันธ์
3. คำนึงถึงชีวิตเป็นศูนย์กลาง โดยพิจารณาความต้องการของแต่ละบุคคลและสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต หรือควรคำนึงถึงเนื้อหาวิชาหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือควรคำนึงถึงชุมชนหรือสังคมเป็นศูนย์กลาง
4. จัดให้หลักสูตรมีความสมดุลกัน ซึ่งหมายถึงการจัดเนื้อหาในหมวดวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องซึ่งกันและกันตามหลักการและเหตุผลที่ควรจะเป็น โดยพิจารณาเรื่องเวลางบประมาณ และบุคลากร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 9-10) มาตรา 27 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวาระหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรมาตรฐาน (School – Based Curriculum) กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นในแต่ละกลุ่มสาระ

ลักษณะของหลักสูตรจะมีลักษณะดังนี้คือ

1. กำหนดกรอบหลักสูตรว่านักเรียนควรจะรู้อะไรและทำอะไรได้
2. รัฐจะจัดโครงสร้างของหลักสูตรที่จะสนับสนุนโรงเรียนให้ออกแบบยุทธศาสตร์ การสอนที่มีประสิทธิภาพ และกรอบเนื้อหาที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้
3. หลักสูตรจะเป็นการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรที่รัฐจัดทำขึ้น มีโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น กำหนด จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะ ส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ สถานศึกษาจะจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้อง กับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย สถานศึกษาอาจจัดทำ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 2-3)

โครงสร้างของหลักสูตร กำหนดสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ จัดเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานความคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มที่ 2 เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพ ในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงาน อาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ โดยกำหนดให้ภาษาอังกฤษจัดการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น ภาษาต่างประเทศอื่น สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความต้องการ

การจัดเวลาเรียนในช่วงชั้นที่ 1-3 จัดเป็นรายปี โดยช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 เน้นภาษาไทยด้านการอ่านและเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียน แต่ละสัปดาห์ ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 เวลาเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ลดลงเหลือ 40 % ของเวลาเรียนแต่ละสัปดาห์ ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณ 5-6 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ มีความสำคัญจัดให้มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วน ช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นรายภาค รายวิชา เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของ กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจเป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งใน กลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ การให้หลักสูตร ให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร
6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ปรับปรุงและพัฒนาความเหมาะสม

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

สถานศึกษาจะจัดกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และการเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษามีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 3-4)

การจัดการเรียนการสอน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบูรณาการ จะบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว แบบคู่ขนาน แบบสหวิทยาการ หรือแบบ โครงการ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การค้นคว้า การแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 21-33)

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพเพิ่มเติมจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม เป็นกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ เช่น กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษา และผู้นำเพื่อประโยชน์ การจัดอบรมวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 6)

การจัดชั้นเรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ลูเนนเบิร์ก (Lunenberg, 1995, p. 276) กล่าวว่า ขนาดชั้นเรียนที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สูง การจัดชั้นเรียนขนาดใหญ่ (22-37 คน) และการ

จัดชั้นเรียนขนาดเล็ก (15-20 คน) เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ โดยเฉลี่ยขนาดห้องเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียน 27 คน จะมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สูงสุด

คิมบรูก และเบอร์เกตต์ (Kimbrough & Burkette, 1990, pp. 156-157) กล่าวถึงบรรยากาศการเรียนรู้ว่า บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีระเบียบวินัยจะช่วยทำให้มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สูง ครูใหญ่ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความคาดหวังในความสำเร็จของนักเรียน พฤติกรรมของนักเรียนมีระเบียบวินัย บรรยากาศของโรงเรียนต้องนำไปสู่ความรู้สึกเชื่อมั่นที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ทุกคนมีความหวังในตัวเองและผู้อื่นสูง มีความจงรักภักดีต่อโรงเรียน มีการทำงานร่วมกัน มีความพึงพอใจในการทำงาน เห็นคุณค่าและแสดงออกในค่านิยมประชาธิปไตย

ฮอย และฮอย (Hoy & Hoy, 2003, pp. 190-192) ได้ให้แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการชั้นเรียนเพื่อให้ห้องเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีอย่างน้อยห้องเรียนควรมีการจัดการ 3 ประการคือ ประการแรก นักเรียนต้องมีเวลามากพอในการเรียนรู้ในแต่ละวัน นักเรียนต้องใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนต้องสนใจในข้อมูลโดยใช้เวลาในการเรียนรู้ทางวิชาการ การจัดชั้นเรียนที่ดีจะต้องให้นักเรียนใช้เวลาในการเรียนทางวิชาการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม ประการที่สอง การเข้าถึงการเรียนรู้ กิจกรรมในห้องเรียนต้องมีการมีส่วนร่วม ครูต้องเข้าใจกฎการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนเป็นกลุ่ม การเรียนในชั้นเรียนไม่ควรให้นักเรียนคอบพร้อมกัน แต่ควรให้ยกมือเพื่อแสดงความต้องการในการตอบ ประการที่สาม การรู้จักจัดการตัวเอง ระบบการจัดการจะช่วยนักเรียนได้ใช้เวลาในห้องเรียนให้เกิดประโยชน์ ครูจะต้องสอนนักเรียนให้รู้จักวิธีการรับผิดชอบรู้จักตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังวิธีการจัดการตัวเองจนกระทั่งถึงระดับมหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ให้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้ โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

การวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ครูใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงการพัฒนาความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ มีแนวปฏิบัติดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2545, หน้า 1)

1. สถานศึกษาต้องจัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียน เพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติและเป็นมาตรฐานเดียวกัน
2. จัดทำข้อมูลเพื่อสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องและผู้ปกครอง
3. การวัดผลและประเมินผลระดับชั้นเรียน เพื่อประเมินความก้าวหน้าการเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผลงานจากโครงการ แฟ้มสะสมงาน ผู้ปกครองและผู้เรียนมีส่วนร่วมประเมิน โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา
4. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นพิจารณาการตัดสินใจเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ จะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

5. การประเมินคุณภาพระดับชาติ โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของช่วงชั้นเข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลจะนำไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

6. โรงเรียนต้องจัดประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เพื่อตัดสินผลการเรียน และประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียน ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

7. โรงเรียนต้องจัดทำเอกสารประเมินผลการเรียน เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสม แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อใช้ในการส่งต่อการศึกษา ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนด เอกสารที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน

8. การอนุมัติการจบการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติ โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ และออกหลักฐานการจบการศึกษาโดยใช้เอกสารของ กระทรวงศึกษาธิการ

การเทียบโอนผลการเรียน

การเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำผลการเรียน ผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์การทำงาน การฝึกอาชีพ มาเทียบโอนเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาต่อเนื่อง ตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียน

หลักการพื้นฐานในการเทียบโอนผลการเรียน

1. กระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา
2. คำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ยอมรับผลการดำเนินงานของโรงเรียนเดิม
4. ยึดหลักความเป็นธรรม โปร่งใส และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

แนวทางดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษาในระบบระดับการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

การดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. พิจารณาจากเอกสารแสดงผลการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ เช่น ระเบียบแสดงผลการเรียนรู้ ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการศึกษา สมุดบันทึกผลการเรียนรู้ หรือหลักฐานอื่นที่แสดงถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ของผู้ขอเทียบโอน

2. ประเมินความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีมาก่อน ของผู้ขอเทียบโอน

การดำเนินงานเทียบโอนผลการเรียนให้พิจารณาในแนวทาง ดังนี้

1. การพิจารณาระดับชั้นการศึกษา การพิจารณาเทียบโอนเข้าสู่ชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้พิจารณาเทียบโอนจากผลการเรียนเดิม โดยยึดหลักการเทียบชั้นต่อชั้นปีที่เรียน ตามผลการเรียนที่ผู้เรียนมีอยู่ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตัวอย่างเช่น

1.1 เทียบโอนผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบโอนผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 เทียบโอนผลการเรียนเกรด 2 จากหลักสูตรต่างประเทศ เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบโอนผลการเรียนเกรด 5 เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.3 เทียบโอนผลการเรียนเกรด 6 จากหลักสูตรต่างประเทศ เพื่อเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือเทียบโอนผลการเรียนเกรด 9 เพื่อเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรณีนี้ หากผู้เรียนต้องการขอใบเทียบความรู้/ใบเทียบวุฒิการศึกษาให้นำหลักฐานการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากต่างประเทศไปขอเทียบความรู้/เทียบวุฒิการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

เพื่อให้ระบบการดำเนินงานเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษามีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและให้ความมั่นใจต่อสังคม สถานศึกษาที่รับนักเรียนเข้าเรียนในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่เทียบโอนผลการเรียน และสถานศึกษาที่ผู้เรียนนำความรู้/ผลการเรียนรู้ มาขอโอนในฐานะผู้ส่งต่อ จึงต้องดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเทียบโอนด้วย เช่น การจัดทำระเบียบ/แนวปฏิบัติการเทียบโอนของสถานศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน การจัดทำเอกสาร/หลักฐานการศึกษา การจัดทำเอกสาร/หลักฐานการเทียบโอน มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

2.1 จัดทำระเบียบหรือแนวปฏิบัติในการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อเป็นหลักในการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน และสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าศึกษาต่อเนื่องจะได้ทราบข้อกำหนดของสถานศึกษาและใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจสมัครเข้าเรียน

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียนซึ่งเป็นบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาเทียบโอนผลการเรียนและประเมินความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้ขอเทียบโอน โดยหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเทียบโอน สถานศึกษาอาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพิ่มเติมได้ และกรรมการหรืออนุกรรมการควรมีความรู้พื้นฐานที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่จะเทียบโอน หากมีความจำเป็น สถานศึกษาสามารถเชิญผู้

ประสบการณ์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากภายนอกเข้าร่วมเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการ ทั้งนี้ การพิจารณาเทียบโอนผลการเรียนควรมีระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่ชัดเจน

2.3 จัดทำเอกสาร/หลักฐาน เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเทียบโอนผลการเรียนและการประเมิน

สถานศึกษาเดิมที่ผู้เรียนได้เรียนจนมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และนำไปขอเทียบโอนที่สถานศึกษาแห่งใหม่ จะต้องจัดทำเอกสาร หลักฐานที่แสดงผลการเรียน/ผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ และข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อการส่งต่อไปยังสถานศึกษาที่รับเทียบโอน ให้สามารถพิจารณาเทียบโอนผลการเรียนได้อย่างเหมาะสมกับตัวนักเรียน

สถานศึกษาที่รับเทียบโอนจะต้องจัดทำเอกสาร เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเทียบโอน เช่น แบบคำร้องหรือแบบยื่นความจำนงขอเทียบโอน แบบประเมิน แบบเสนอขออนุมัติผลการเทียบโอน ใบแจ้งผลการเทียบโอน ทะเบียนผู้ขอเทียบโอน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังต้องจัดทำเอกสาร/หลักฐานการศึกษาที่แสดงผลการเรียนของนักเรียนขณะที่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียน

2.4 กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอเทียบโอนผลการเรียน

สถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียนเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอเทียบโอน โดยผู้ขอเทียบโอนจะต้องสมัครเข้าเป็นนักเรียนในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนก่อนยื่นความจำนงขอเทียบโอน และมีคุณสมบัติเฉพาะตามที่สถานศึกษาที่รับเทียบโอนกำหนด

2.5 กำหนดช่วงเวลาในการยื่นความจำนงขอเทียบโอนผลการเรียน

(1) สถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียนควรกำหนดช่วงเวลาการเทียบโอนผลการเรียนในช่วงต้นปีการศึกษา ก่อนเปิดภาคเรียน หรือในช่วงต้นภาคเรียนแรก ที่รับสมัครนักเรียนเข้าเรียน เพื่อการวางแผนการเรียนร่วมกันที่เหมาะสมกับนักเรียน หากผู้ขอเทียบโอนมีความจำเป็น ไม่สามารถ ยื่นความจำนงขอเทียบโอน ได้ตามเวลาที่สถานศึกษากำหนด ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน และในการเทียบโอนผลการเรียนให้เทียบโอนให้เสร็จสิ้นภายในภาคเรียนนั้น ๆ

(2) ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ หากนักเรียนประสงค์จะไปศึกษาหรือเสริมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นการเพิ่มเติมในภายหลัง นักเรียนจะต้องแสดงความจำนงต่อสถานศึกษาและต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าสถานศึกษาก่อน การไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้อื่น อาจมีการประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน และเป็นไปตามหลักเกณฑ์การ ไปศึกษาหรือเสริมความรู้ ทักษะจากแหล่งการเรียนรู้อื่นและตามช่วงเวลาที่สถานศึกษากำหนด

2.6 พิจารณาอายุของผลการเรียน/ผลการเรียนรู้ที่นักเรียนนำมาขอเทียบโอน

ให้สถานศึกษาที่รับเทียบโอนพิจารณาว่าเป็นผลการเรียนที่นักเรียนได้รับมาเมื่อใด หากเป็นผลการเรียนที่ได้ศึกษาเป็นระยะเวลาผ่านมาแล้วและมีได้รับการพัฒนาหรือเสริมเพิ่มเติมความรู้ ทักษะแต่อย่างใด สถานศึกษาอาจไม่รับเทียบโอนได้ ทั้งนี้ ให้พิจารณาบนพื้นฐานธรรมชาติของวิชา ความทันสมัยของวิชา ทันคือเหตุการณ์ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน เพื่อที่จะนำมาเชื่อมต่อกับความรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษา

3. การประเมิน

การประเมินความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้ขอเทียบโอน สามารถประเมินด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน การทดสอบมาตรฐาน การสอบปากเปล่า การปฏิบัติจริง เป็นต้น สถานศึกษาต้องมีระบบการประเมินที่มีมาตรฐานมีความเที่ยงตรง ถูกต้องตามหลักวิชา เชื่อถือได้ สถานศึกษาที่เทียบโอนอาจขอความร่วมมือจากองค์กร หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ประเมินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือและวิธีการ หรือขอความร่วมมือจากผู้ประเมินที่มีความรู้ ประสบการณ์ ในสาขาวิชาที่ต้องการประเมิน

4. วิธีปฏิบัติและการจัดเข้าชั้นเรียน

4.1 ในกรณีที่เป็นการเทียบโอนจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้พิจารณาพื้นความรู้ขั้นสุดท้ายที่ได้เรียนและจัดเข้าเรียนต่อเนื่องในชั้นที่ได้เรียนอยู่เดิม

4.2 เมื่อนักเรียนได้รับการเทียบโอนผลการเรียนแล้ว หากสถานศึกษาที่รับเทียบโอนเห็นว่ายังมีสาระ/รายวิชา/กิจกรรมใดที่ต้องจัดให้เรียนเสริมเพื่อให้มีความรู้พื้นฐานดีขึ้น หรือเป็นรายวิชาที่สถานศึกษานั้นเน้นความเป็นเลิศ หรือมีความจำเป็นต้องเรียนเพื่อให้ครบตามเงื่อนไขการจบช่วงชั้นหรือครบตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาอาจจัดสอนเสริมหรือให้ลงทะเบียนเรียนเพิ่มเติมตามความจำเป็น และจัดในช่วงเวลาที่เหมาะสม การจัดสอนเสริมหรือจัดให้เรียนเพิ่มเติมจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือในระดับอุดมศึกษาด้วย หรือหากปรากฏว่าเป็นรายวิชาที่ไม่ตรงกับที่ปรากฏในโครงสร้างของหลักสูตรที่รับเข้าเรียน อาจกำหนดคณะกรรมการดูรายวิชานั้นไว้ในหลักสูตรได้ ทั้งนี้ ผู้ขอเทียบโอนจะต้องเรียนต่อเนื่องและจบการศึกษาตามเกณฑ์การจบช่วงชั้นของหลักสูตรสถานศึกษาที่รับเทียบโอน สำหรับรายวิชาที่ยังไม่มีการตัดสินผลการเรียน ให้สถานศึกษาที่รับเทียบโอนพิจารณาว่าสามารถจัดเป็นรายวิชาใดในหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อจัดให้เรียนเพิ่มเติม หรือดำเนินการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.3 จำนวนหน่วยกิต/หน่วยการเรียนรู้/หน่วยน้ำหนัก ที่ผู้ขอเทียบโอนได้รับจากการเทียบโอนผลการเรียน ให้พิจารณาความรู้และทักษะสำคัญที่ได้เรียน เพื่อประกอบการพิจารณาเทียบโอน ทั้งนี้ เพื่อให้ครบตามเกณฑ์การจบช่วงชั้นของหลักสูตรสถานศึกษาที่รับเทียบโอน

4.4 ผู้ขอเทียบโอนจะต้องมีเวลาเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่รับเทียบโอน อย่างน้อย 1 ภาคเรียน เพื่อการศึกษาอบรมบ่มเพาะตามจุดเน้นและปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนและจบช่วงชั้น ตามเกณฑ์ของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน

5. การเทียบโอนผลการเรียนสำหรับนักเรียน โครงการแลกเปลี่ยนให้ถือปฏิบัติตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้แล้ว

6. การให้จำนวนหน่วย การให้ผลการเรียน การบันทึกผลการเรียน และการคิดผลการเรียนเฉลี่ย

การให้จำนวนหน่วยกิต/หน่วยการเรียนรู้/หน่วยน้ำหนัก การให้ผลการเรียน การบันทึกผลการเรียน และการคิดผลการเรียนเฉลี่ยในรายวิชา/สาระ/กิจกรรม ที่ได้จากการเทียบโอนผลการเรียนจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรเฉพาะ หลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรต่างประเทศ จกการศึกษาที่จัดโดยครอบครัว สถานศึกษาสามารถพิจารณาจากรูปแบบการเทียบโอนผลการเรียนได้ ดังนี้

แนวทางการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน
4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้กล่าวว่า เพื่อให้หลักสูตรบรรลุผลตามหลักการ จุดหมาย โครงสร้างที่กำหนด สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ให้ครูผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและศักยภาพของ

ผู้เรียน รวมทั้งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาการ ดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการ รายงานผลการเรียน และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ (กาญจนา วัฒนา, 2548, หน้า 2)

ความหมายของคำว่า “วิจัย”

คำว่า “วิจัย” ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง การสะสม รวบรวม การค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Research” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “re” แปลว่า ซ้ำ ๆ หรือ ใหม่ ๆ ผสมกับคำว่า “search” ซึ่งแปลว่า การค้นหา รวมความแล้ว แปลว่า การค้นหาใหม่ หรือค้นหาซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือ การสืบเสาะค้นคว้าหาความรู้ใหม่

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการวิจัยว่า การวิจัย หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้ ความจริง ที่เชื่อถือได้ โดยวิธีการที่มีระบบแบบแผนที่เชื่อถือได้ เพื่อนำความรู้นั้นไปสร้างกฎเกณฑ์ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อไว้ใช้ในกรณีอ้างอิงอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเป็นผลทำให้สามารถทำนายและควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

คาร์ล (Karl, 1964) ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นกระบวนการหาความจริง เพื่อที่จะนำมาช่วยในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

เฟรด (Fred, 1973) ได้ให้คำจำกัดความของการวิจัยว่า การวิจัย หมายถึง การศึกษาเพื่อทดสอบสมมุติฐานที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการทดลองเปรียบเทียบอย่างมีระบบ

จอห์น (John, 1983) กล่าวว่า การวิจัย หมายถึง การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบเพื่อนำไปสู่หลักการและทฤษฎีใหม่ ผลของการวิจัยสามารถนำไปทำนายและควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

กาญจนา วัฒนา (2548, หน้า 12) กล่าวว่าโดยสรุปว่า การวิจัย หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยวิธีการที่มีระบบแบบแผนที่เชื่อถือได้ มีจุดหมายที่แน่นอน เพื่อให้ได้มาซึ่งกฎเกณฑ์ทฤษฎีที่สามารถอ้างอิงอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

แนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารการจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์หน่วยงานและสถาบันอื่น

กล่าวโดยสรุปว่า การวิจัย คือ กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ โดยวิธีการที่มีระบบ แบบแผนที่เชื่อถือได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งทฤษฎีใหม่ ๆ ที่สามารถอ้างอิงและทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ การวิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับครูและผู้บริหารการศึกษา เพราะผลของการวิจัยสามารถใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตัดสินใจและแก้ปัญหา การกระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการที่มีระบบ มีการควบคุม มีการค้นคว้าทดลอง มีการใช้หลักการ เหตุผล มีการบันทึก มีการวิเคราะห์ข้อมูล และมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่แน่นอนจึงทำให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่า และสำคัญต่อการศึกษายิ่ง

ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยทำให้การเรียนการสอนเต็มไปด้วยความสนุกสนาน สื่อเป็นตัวเร้า กระตุ้น และจูงใจผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ประหยัดเวลาและแรงงานในการสอน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องกระตุ้นให้ครู ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องรู้จักการผลิตและการคัดเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพของผู้เรียน สภาพชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเรียนการสอน เป็นกระบวนการสื่อความหมายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยมีตัวกลางเรียกว่า “สื่อการเรียนการสอน” ช่วยในการถ่ายทอดสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ บรราน และคณะ (Brown & others, 1977) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่าเป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ ซึ่งครูและนักเรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 23-24) กล่าวว่า ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้พิจารณาในการเลือกใช้สื่อ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และจากแหล่งเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

ลักษณะของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วย

ลักษณะของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนคิดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

แนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1. ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการให้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ
2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ

4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สรุปได้ว่า สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจและเข้าใจเนื้อหาวิชานั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การเรียนการสอนที่ครูผู้สอนใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาวิชาทำให้ผู้เรียนได้เห็น ได้ปฏิบัติจริง ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนที่แท้จริง

ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ ไว้ในมาตรา 25 ดังนี้

รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสุดท้ายก็เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ สามารถสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวมขององค์ความรู้ อันหลากหลายพร้อมที่จะให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลและเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนเอง

3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย

4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตนเอง มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น ชาวนา ชาวสวน พ่อค้า ช่างฝีมือ ศิลปิน พระภิกษุสงฆ์ นักกีฬา ฯลฯ
2. แหล่งเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ห้องสมุด โบราณสถาน โรงงาน สวนหย่อม เขื่อน ฯลฯ
3. แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ เกาะ แม่น้ำ ห้วยหนอง ฯลฯ
4. แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี การละเล่น ฯลฯ

ประเภทแหล่งการเรียนรู้แบ่งตามสถานที่ตั้ง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ สวนสมุนไพร อุทยานวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
2. แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด มัสยิด สวนสาธารณะ ฯลฯ

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

1. สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง
3. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน
4. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งเรียนรู้ คือ แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง

อย่างค่อนเนื่อง แหล่งเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้วและการเรียนรู้ของคนอื่น ๆ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม เป็นองค์กรเปิดที่ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัดและสะดวก

ด้านการนิเทศการศึกษา

คำว่า การนิเทศ (Supervision) มีคำนิยามที่น่าสนใจอยู่หลายความหมาย ดังนี้
นิเทศ (To Supervise) แปลว่า ช่วยเหลือ แนะนำ หรือปรับปรุง การนิเทศ คือ การพัฒนา หรือออกมา
งาน การให้บริการทางด้านเทคนิคจากผู้เชี่ยวชาญ การร่วมมือ และการประสานงาน (Coordination)

นิรติชัย ชิมกะธรรม (2547, หน้า 5) กล่าวว่า การนิเทศ หมายถึง กิจกรรมการนิเทศ
ที่ผู้ศึกษาค้นคว้า ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า และคณะทำงาน ได้ร่วมกันทำงาน และตรวจสอบแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ซึ่งกันและกัน การให้คำปรึกษา แนะนำ การกำกับ ติดตามของผู้ศึกษาค้นคว้าในด้าน
การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 13-16) การนิเทศมีความหมายกว้างขวาง และ
แตกต่างกันไป ตามความรู้ ประสบการณ์ และทักษะของนักการศึกษา ขึ้นอยู่กับแนวคิด ระดับการ
ปฏิบัติในการนำการนิเทศไปใช้ โดยได้รวบรวมความหมายของการนิเทศจากหลาย ๆ คน ดังนี้

การนิเทศ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Supervision” จากความหมายตามรูปศัพท์ ก็คือ
การให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และการปรับปรุง ตามรูปศัพท์มาจากพจนานุกรม หมายถึง
การชี้แจง การแสดง การจำแนก

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Bruckner, 1955) ได้ให้ความหมายของการนิเทศ
ว่า การนิเทศ คือ การให้บริการเกี่ยวกับความชำนาญทางเทคนิคด้านวิชาการในการเรียนการสอน
และการปรับปรุงสภาพการเรียน แลความเจริญเติบโตของผู้เรียน

สเปียร์ส (Spears, 1967) ได้ให้คำจำกัดความว่าเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการ
ปรับปรุงการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ เป็น
กระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู และมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือครู เพื่อให้ครูช่วยเหลือ
ตนเองได้

มาร์คส์ และสตูปส์ (Marks and Stoops, 1978) ได้กล่าวถึงการนิเทศว่า เป็นการพัฒนา
และปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และส่งผลสะท้อนต่อการพัฒนานักเรียน

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู

แฮร์ริส (Harris, 1975) ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึงสิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะคงไว้ หรือเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอนเป็นสำคัญ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 15) สรุปว่า การนิเทศ หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของนักเรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา การนิเทศถือเป็นศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนิเทศที่จัดว่าเป็นศาสตร์ ก็เพราะกระบวนการนี้เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้ และคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ส่วนที่ถือว่าเป็นศิลป์ ก็เพราะต้องอาศัยเทคนิควิธี และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อประสานงาน การจูงใจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 123) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานอย่างมีแผนงาน เป็นการกระทำที่มีขั้นตอน และต่อเนื่อง เพื่อให้ครูที่ผ่านกระบวนการนิเทศการศึกษาเกิดความตื่นตัว มีความเข้าใจที่จะใช้วิธีการในการพัฒนาวิชาชีพได้คล่องตัวขึ้น โดยมีการปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง

แนวทางการนิเทศการศึกษา

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น ๆ หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ซึ่งสรุปได้ว่า การนิเทศ คือ กระบวนการจัด และบริหารการศึกษาในการแนะนำชี้แนะช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ และทักษะการปฏิบัติงานที่สูงกว่าผู้รับการนิเทศ

ด้านการแนะแนวการศึกษา

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิตคุณลักษณะทางอารมณ์การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 6)

ความหมายของการแนะแนว

การแนะแนว หมายถึง การช่วยเหลือบุคคลให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเต็มที่ในทุกด้านเข้าใจตนเองเข้าใจสิ่งแวดล้อม สามารถเลือกตัดสินใจและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองและรู้ถึงแนวทางที่จะใช้ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมให้มากที่สุดและช่วยให้สามารถเผชิญความจริงได้อย่างกล้าหาญสามารถใช้ตัดสินใจเลือกและวางแผนชีวิตในอนาคตของตนได้อย่างฉลาดและถูกต้อง (วัชร ทรัพย์มี, 2531, หน้า 1; Jones, อ้างถึง ในอรพรรณ ทองธิดา, 2537, หน้า 8)

จุดมุ่งหมายของการแนะแนว

การแนะแนวมีความสำคัญมากจึงมีขอบข่ายที่กว้างขวางโดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ดังนั้น ความมุ่งหมายในการจัดบริการแนะแนวจึงควรเน้นทั้งด้านการป้องกันปัญหา การแก้ปัญหา และการส่งเสริมพัฒนาการแก่บุคคล ดังที่ ทองเรียน อมรัชกุล และคนอื่น ๆ (2528, หน้า 54-55), พรหมธิดา แสนคำเครือ (2528, หน้า 10) และ พนม ลุ่มอารีย์ (2533, หน้า 6) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนว มีใจความสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองในทุกด้านรู้จักพัฒนาตนเองนำความรู้ความสามารถหรือศักยภาพมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานั้น อันจะทำให้เกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รู้จักปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาเพื่อจะได้รู้จักวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. เพื่อช่วยให้ครูได้เข้าใจนักเรียนแต่ละคนซึ่งเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ได้มีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

4. เพื่อช่วยให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ได้เข้าใจในตัวเด็กทั้งทางด้านร่างกายอารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสามารถและปัญหาต่างๆ เพื่อหาทางส่งเสริมช่วยเหลือเด็กให้พ้นภัยจากปัญหาต่างๆ กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การทำให้นักคลพัฒนาตัวเองอย่างดีที่สุดทั้ง ทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ และช่วยให้นักคลช่วยเหลือตนเองได้ในทุกเรื่อง เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

แนวทางการแนะแนวการศึกษา

1. จัดระบบการแนะแนวทางการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โคนเชื่อมโยงกับ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน

2. ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา

3. ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบ และกระบวนการแนะแนวการศึกษาใน สถานศึกษา

4. ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนว การศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

โดยสรุปการแนะแนว หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและช่วยเหลือให้นักเรียนได้รู้จัก ตนเองเข้าใจสิ่งแวดล้อมสามารถเลือกตัดสินใจแก้ปัญหาและ ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนได้โดยสมบูรณ์และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ในมาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกัน คุณภาพภายนอก และได้กำหนดไว้ในมาตร 48 ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำ รายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ สถานศึกษาพัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง บนหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนา ภาระ ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ให้สังคม

มั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพลักษณะและคุณสมบัติตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง (ธงไชย บุญเรือง, 2547, หน้า 3)

ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คืองานที่สถานศึกษาปฏิบัติอยู่ นำมาจัดให้เป็นระบบที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐาน เชื่อถือได้ สม่าเสมอและพัฒนาต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจต่อสังคมได้ว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษา รายงานต่อสาธารณชน ได้ว่า ผู้เรียนทุกคนของสถานศึกษาได้รับการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด ใช้วิธีการใดในการพัฒนา ผู้เรียนและทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้ ตลอดจนต้องมีการเปลี่ยนแปลงอะไรอีกบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สามารถบรรลุผลตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 1-3)

ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตอัน ได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2545, หน้า 9-10) กล่าวว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกลไกขับเคลื่อนให้สถานศึกษาพัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง บนหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนากระบวนการรับคิชอบการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้สังคมมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติ ตามหลักสูตรอย่างแท้จริง

สำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า ให้นหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา
 3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา
 4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผน และติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
 5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา
 7. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา และประเมินคุณภาพการศึกษา ในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษา

ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

ในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ได้กำหนดความหมายของคำสำคัญไว้ดังนี้

การให้บริการวิชาการ หมายถึง การที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอยู่ในฐานะที่เป็นที่พึ่งของชุมชน หรือเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ หรือ ทำหน้าที่ใด ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาขึ้นของชุมชน ในด้านวิชาการหรือการพัฒนาความรู้ ตลอดจนความเข้มแข็งของชุมชน ประเทศชาติและนานาชาติ สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2550, หน้า 1)

ดนตรี มีบัว (2549, หน้า 4) กล่าวว่า การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน คือ การจัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด ทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ คุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนทั้งในและนอกชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา

แนวทางการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

1. การศึกษาสำรวจความต้องการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัด โดยบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน และท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน เป็นการให้บริการ สนับสนุน ด้านความรู้ทางวิชาการ เสริมสร้างความคิด ทักษะ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนทั้งในและนอกชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการของสถานศึกษา และให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน และท้องถิ่น

ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

ในอดีตสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ผ่านมาไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดความร่วมมือด้วย เนื่องจากถือหลักการแบ่งหน้าที่ เมื่อได้มอบหมายหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับ โรงเรียนแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องรับผิดชอบ โรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของความรู้และสติปัญญา ความรู้เดิมของภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกลืม ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เกิดปัญหา นักเรียนไม่มีความสุขในการเรียน ปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจและมอบหมายให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ จึงมีผู้นำแนวคิดนี้บรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้บังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังความในมาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ราชันี ช้างชู (2549, หน้า 101)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โรงเรียน จึงร่วมกันสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต อาชีพ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน ซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนมีความสามารถ มีทักษะที่จะดำรงชีวิต และสามารถพัฒนาตนเองตามวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยการสำรวจความต้องการของผู้เรียน ราชันี ช้างชู (2549, หน้า 102)

จากรูปแบบการบริหารของจุฬพล ทองใหม่ (2546, หน้า 5-6) ซึ่งทำการวิจัยและ
พัฒนาการบริหารจัดการการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้และศักยภาพชุมชน ที่ให้
โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมี
ส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
ในการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเน้นให้มีส่วนร่วมใน 3 เรื่อง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา

ร่วมคิด

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพร้อมกัน
2. ร่วมกันวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์ สร้างทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนา
3. สร้างความตระหนักให้กับองค์กรและบุคคลกรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ร่วมทำ

1. โรงเรียนให้ความรู้ผู้มีส่วนร่วมให้เข้าใจบทบาทหน้าที่อย่างถ่องแท้
2. ปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม และเอื้อต่อการพัฒนา ลดภาระที่ไม่จำเป็น
3. กำหนดขอบข่าย/ บทบาท/ หน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน
4. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์อย่างมั่นใจ
5. ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ

ร่วมพัฒนา

โรงเรียนมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารให้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ โดยได้
แบ่งงานเป็น 4 ฝ่ายคือ วิชาการ บุคลากร งบประมาณ และบริหารทั่วไป โดยแต่ละฝ่ายมีการ
ทำงานเป็นทีมได้รับอำนาจทางการบริหารเป็นผู้กำหนดแผนการพัฒนา จึงทำให้ฝ่ายต่าง ๆ มีการ
พัฒนางานเป็นทีมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งเข้าสู่ระบบ
ประกันคุณภาพในทางการศึกษาในเกณฑ์ดี ให้ชุมชนได้เข้ามาบริหารงานร่วมกับโรงเรียน

แนวทางการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

1. การศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อการพัฒนา

ทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ
ของสถานศึกษา และที่จัด โดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน

ท้องถิ่น

ความรู้เป็นการสืบทอดความรู้ของท้องถิ่น การกำหนดค่านิยม หรือคุณธรรมที่ท้องถิ่นนั้นๆ เห็นว่าเหมาะสมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ทำให้ได้รู้ปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างศักยภาพของท้องถิ่น ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำนักเรียนเข้าสู่ชีวิตทางสังคมทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ เพื่อให้บรรลุความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา คือ การส่งเสริมและการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน คนตรี มีเป้า (2549, หน้า 4) ซึ่งตรงกับนโยบายของสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ว่า “การบริการวิชาการแก่สังคม เป็นภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย ภารกิจนี้จึงถูกถ่ายทอดลงไปเป็นภารกิจของหน่วยงานระดับ คณะ ศูนย์ สำนักต่าง ๆ ด้วย และสำหรับในปีงบประมาณ 2550 นี้ มหาวิทยาลัยมีนโยบายที่จะสนับสนุนการปฏิบัติการกิจให้บริการของคณะ ศูนย์ สำนักต่าง ๆ โดยการจัดสรรงบประมาณดำเนินการผ่านทางสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการในฐานะที่เป็นหน่วยงาน ที่รับผิดชอบการกำกับดูแลตัวบ่งชี้ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมของ สมศ., ก.พ.ร. ,สกอ. สำนักงบประมาณ หรือตัวบ่งชี้ที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น เพื่อให้สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการดำเนินการจัดสรรงบประมาณ กำกับดูแล เก็บรวบรวมข้อมูล และจัดทำรายงานเกี่ยวกับการบริการทางวิชาการของภาพรวมระดับมหาวิทยาลัยต่อไป”

จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและมาตรฐานการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ข้อที่ 1.5 ประสานและจัดให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดหา แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนทั้งทางด้านซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ ให้เพียงพอในการใช้ประโยชน์ และในการจัดการเรียนการสอน และข้อที่ 1.6 ให้บริการทางวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ชุมชนเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศลดช่องว่างระหว่างผู้เรียน ในเมืองกับชนบท กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 4)

แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
2. ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

กล่าวโดยสรุปว่า การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวิชาการและคุณภาพการเรียนรู้ ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษา อันจะเกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้เรียนที่จะ ได้รับการพัฒนาทักษะและวิชาการ

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานวิชาการ ในโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตัวแปรต้นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานวิชาการ ได้แก่ ที่ตั้งโรงเรียน ระบบบริหาร และประเภทการจัดการศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. ที่ตั้งโรงเรียน

สภาพสถานที่ตั้งของโรงเรียนเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ เพราะเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อความนิยมความเป็นอยู่ประเพณี และขนบธรรมเนียม ที่แตกต่างกันออกไป มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นสภาพที่แตกต่างกันออกไปส่งผลต่อความรู้สึนึกคิดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529, หน้า 31) พบว่านักเรียนในกรุงเทพมหานครมีผลทางการเรียนสูงที่สุด ส่วนภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำคะแนนได้ในระดับต่ำ และนักเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสามารถทำคะแนนดีกว่านักเรียนที่อยู่ในอำเภออื่น ๆ ปรีชา บุญคมรัตน์ (2532, หน้า 126) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พบว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่สภาพภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ มีความสามารถในการบริหารงานวิชาการที่

ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่างกัน อินชัย ชายศักดิ์ (2533, หน้า 52) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสภาพความเจริญของชุมชนมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อปัจจัยคุณภาพการสอนของครู ปัจจัยด้านขวัญกำลังใจของผู้บริหารแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน กมล ปิยภักดิ์ (2537, หน้า 22-25) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเทศบาลหรือสุขาภิบาล มีการปฏิบัติงานหรือใช้การบริหารงานในทุกด้านสูงกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลตั้งอยู่ในท้องที่เจริญ ย่อมมีความพร้อมในทุกด้าน ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานทั้งทางตรงและทางอ้อมได้เป็นอย่างมากและ

สุภารัตน์ มหาโชติวณิช (2548, หน้า 101) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก ที่เปิดสอนโครงการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนในระดับประถมศึกษา พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนในเขตกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกจำแนกตามสถานที่ตั้งโรงเรียน โดยรวม ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านสื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการมากกว่าสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออก ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและสมาลี จันทร์ใหม่ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพงานวิชาการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณภาพงานวิชาการจำแนกตามขนาดของโรงเรียนและสถานภาพของบุคลากร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อจำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ที่ตั้งโรงเรียนมีผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ที่ตั้งโรงเรียนต่างกันย่อมส่งผลแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้

2. ระบบการบริหาร

โรงเรียนเอกชนจะมีระบบการบริหารตามลักษณะของผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 (2551, หน้า 11 -14) กำหนดว่า การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนในระบบต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต และการขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตแต่ละประเภทและแต่ละระดับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยผู้ขอรับใบอนุญาตจะต้องแนบตราสารจัดตั้งและรายละเอียดเกี่ยวกับกิจการของ

โรงเรียนในระบบแนบมาพร้อมกับคำขอด้วย และ มาตรา 22 กำหนดว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนในระบบที่เป็นนิติบุคคลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1. มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา เว้นแต่นิติบุคคลที่ขอจัดตั้งนั้นเป็นองค์กรของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

2. นิติบุคคลที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วน ต้องมีจำนวนหุ้นหรือทุนเป็นของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นหรือทั้งหมดและจะต้องมีจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีสัญชาติไทย ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด

3. นิติบุคคลที่เป็นมูลนิธิ จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารทั้งหมด

4. นิติบุคคลที่เป็นสมาคมหรือสหกรณ์ จะต้องมีการการที่มีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด และสมาชิกของสมาคมหรือสหกรณ์ต้องมีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

5. ผู้จัดการของนิติบุคคลหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 21

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนเอกชนยังมีข้อแตกต่างในระบบการบริหารตามลักษณะของผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน เช่น มูลนิธิทางศาสนาและโรงเรียนในเครือของศาสนาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนในเครือคาทอลิก โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนเอกชนทั่วไป เช่น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยบุคคลคนเดียว หรือบริษัทจำกัด และโรงเรียนเอกชนการกุศล เช่น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาคมหรือมูลนิธิเพื่อการกุศล เป็นต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โรงเรียนเอกชนที่มีการบริหาร โดยมูลนิธิทางศาสนา เอกชนทั่วไปและเอกชนการกุศล อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้

3. ประเภทของสถานศึกษา ในที่นี้หมายถึง สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาแตกต่างกันในระดับการศึกษาที่เปิดสอน คือ ระดับสามัญศึกษา และอาชีวศึกษา ความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานขึ้นอยู่กับประเภทของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 39-40) สถานศึกษาที่มีการเปิดการสอนระดับแตกต่างกันทำให้มีปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติชัย รุจิมงคล (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานของผู้บริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนและประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน ในเขตการศึกษา 12 พบว่า

โรงเรียนที่มีระดับชั้นที่เปิดสอนต่างกัน มีประสิทธิผลโดยรวมแตกต่างกัน และงานวิจัยของวสันต์ ช่างนาถ (2544) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ที่อยู่โรงเรียนต่างประเภทกัน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนงานวิจัยของวันชัย นพรัตน์ (2540) ได้ศึกษาภาวะผู้นำ ของผู้บริหาร โรงเรียนที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 12 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามขนาด โรงเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ของหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และสุคตยา จันทรัมย์ (2549) ได้ศึกษาแบบ ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ดังนั้นจากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าประเภทของสถาน ศึกษาอาจมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการสถานศึกษาเอกชน ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น ตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียน มีดังนี้

สุมาลี จันทน์ใหม่ (2544, หน้า) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพงานวิชาการและแนวทางการ พัฒนาคุณภาพงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 อยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนคุณภาพงานวิชาการ จำแนกตามขนาดโรงเรียนและสถานภาพของบุคลากร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อจำแนกตามสถานที่ตั้งของ โรงเรียนโดยรวมไม่ แตกต่างกัน

อโนทัย พิมพ์สกุล (2546, หน้า) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิชาการ ของโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดชลบุรี พบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดชลบุรี ตามความ คิดเห็นของพนักงานครูชาย พนักงานครูหญิง พนักงานครูที่มีประสบการณ์มาก และพนักงานครูที่มี ประสบการณ์น้อยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดชลบุรี ระหว่างความคิดเห็นของพนักงานครูชายกับพนักงานครูหญิง และระหว่างพนักงานครูที่มีประสบการณ์มากกับพนักงานครูที่มีประสบการณ์น้อย ไม่แตกต่างกัน

3. พนักงานครูส่วนใหญ่ ได้ให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้โดยโรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ความรู้แก่คณะครู และผู้ปกครองก่อนจัดทำหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยโรงเรียนควรจัดอบรมครูให้มีความรู้พื้นฐานและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน โดยโรงเรียนควรจัดหางบประมาณในการจัดซื้อและผลิตสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยเครื่องมือการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนควรได้รับการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงและคุณภาพ

ลือชัย จันทร์โปี (2534) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการของครูประถมศึกษา โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการด้านการนิเทศและพัฒนาบุคลากรมีปัญหามากกว่างานด้านอื่น ควรศึกษาทัศนะของผู้บริหารที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการศึกษาสภาพแนวโน้มในการจัดหลักสูตรของโรงเรียน ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน

สุวรรณ ศรีบุรพาภิรมย์ (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนเอกชน ที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาการบริหาร โรงเรียนตามโครงการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษามีดังนี้ 1) ด้านปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน มาตรการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายเป็นนโยบายในการพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผลที่เกิดกับผู้เรียน ปัญหาคือบุคลากรในโรงเรียนยังไม่เข้าใจและไม่สามารถอธิบายความหมายของปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนได้ตรงกัน 2) ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน มีการจัดทำแผนการสอนรายกลุ่มประสบการณ์อย่างครบถ้วนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร ปัญหาคือครูยังเข้าใจไม่ชัดเจนในเรื่องของการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน 3) ด้านบุคลากร ผู้บริหารเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและวิสัยทัศน์กว้างไกล ปัญหาคือ การสรรหาบุคลากรได้ไม่ตรงกับสายงานที่ต้องการ เพราะขาดแคลนในบางสาขาวิชา 4) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียน การสอน มีอาคารเรียน อาคารประกอบการเพียงพออยู่ในสภาพที่ใช้การได้และเป็นปัจจุบัน บริเวณร่มรื่น สะอาด สวยงาม ปัญหาคือ หนังสือในห้องสมุดของโรงเรียนไม่ได้รับการคัดเลือกและจัดหาให้ตรงตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน 5) ด้านการจัดการบริหาร มีแผนปรับปรุงโรงเรียน/ ธรรมนูญโรงเรียน ปัญหาคือ การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศยัง

การสรรหาบุคลากรได้ไม่ตรงกับสายงานที่ต้องการ เพราะขาดแคลนในบางสาขาวิชา 4) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียน การสอน มีอาคารเรียน อาคารประกอบการเพียงพออยู่ในสภาพที่ใช้การได้และเป็นปัจจุบัน บริเวณร่มรื่น สะอาด สวยงาม ปัญหาคือ หนังสือในห้องสมุดของโรงเรียนไม่ได้รับการคัดเลือกและจัดหาให้ตรงตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน 5) ด้านการจัดการบริหาร มีแผนปรับปรุงโรงเรียน/ ธรรมนูญโรงเรียน ปัญหาคือ การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศยังไม่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน 6) ปัจจัยด้านกิจการนักเรียน มีการยกย่องชมเชยให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดีและทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียนและชุมชน ปัญหาคือ ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่จำเป็นไม่เพียงพอ 7) ด้านสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน มีสัมฤทธิ์ผลด้านอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ปัญหาคือ ความเป็นผู้มีนิสัย “ไม่รู้ไม่เรียน” ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน

รชนี ชังชู (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญศึกษา ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเอกชนควรประกอบด้วย คณะกรรมการโรงเรียนควบคุมดูแลส่งเสริมการบริหารโรงเรียน โครงสร้างของระบบการบริหารงานตามสายการบังคับบัญชา การกิจของโรงเรียนแบ่งเป็นกลุ่มงาน 4 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานวิชาการ กลุ่มงานบริหารงานบุคคล กลุ่มงานบริหารงานงบประมาณ และกลุ่มงานบริหารงานทั่วไป การบริหารงานของแต่ละกลุ่มงานจะมีความรับผิดชอบภาระงานในรูปแบบคณะกรรมการ การศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญศึกษา พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$ และ 4.05) ส่วนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของทุกกลุ่มงานทั้ง 4 กลุ่ม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากทุกขนาดโรงเรียน ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีความเห็นว่า โครงสร้างการบริหาร บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียน ภาระงานทางวิชาการ ภาระงานบุคคล งานงบประมาณ และการบริหารทั่วไปมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

อำนวย แยมสะอาด (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 7 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 7 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการ ครบทั้ง 7 ด้าน คือใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาปัญหาด้านการเรียนการสอนก่อนเปิดภาคเรียน จัดครูเข้าสอนในชั้นเรียนตรงตามความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละคน แนะนำให้ครูใช้วัสดุในห้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสื่อการเรียนการสอน ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผลประเมินผล

วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2542) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนางานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านวัดผลและประเมินผล และแนวทางพัฒนางานวิชาการตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนการกระจายอำนาจทางการศึกษา โดยใช้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการบริหารและการจัดการศึกษาที่เหมาะสม
2. การเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดนโยบายและมาตรการในการควบคุมการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบชัดเจน ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
3. ด้านนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน
4. ด้านวัดผลและประเมินผล ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักการวัดผลและประเมินผล

งานวิจัยในต่างประเทศ

แอคทิ (Agthc, 1980, pp. 3076-3077) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทของครูใหญ่และครูในด้านวิชาการ สรุปได้ว่า ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานปรับปรุงการสอนจะต้องจัดทำเป็นคณะ โดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน ครูใหญ่จะทำหน้าที่บริหารมากกว่าทำหน้าที่นิเทศการเรียนการสอน ผลของนวัตกรรมและเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงบทบาทครูใหญ่ จากการเป็นผู้สั่งงานมาเป็นผู้ประสานงานและทำงานเป็นคณะมากขึ้น มีการศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อบริหารและพัฒนาหลักสูตร

แมททอกซ์ (Mattox, 1987, pp. 6061-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ในรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ความต้องการอยู่ในระดับสูงของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ คือ มีความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการนิเทศ การประเมินผล การปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

สรุปปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ ส่วนใหญ่มักจะพบปัญหาด้านการเรียนการสอนซึ่งเกิดจากปัญหาด้านบุคลากร เอกสารประกอบการสอน อุปกรณ์และสื่อการสอน การจัดกิจกรรม

นักเรียน อาคารสถานที่ การวางแผน การวัดผลประเมินผล และงานทะเบียนนักเรียน ปัญหาเหล่านี้จะจัดให้หมดไปได้ด้วยความร่วมมือตั้งแต่ผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ โรงเรียน ไปจนถึงหัวหน้าหมวดวิชาที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาเพื่อให้การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีปัญหาแตกต่างกันตามสถานภาพของครู-อาจารย์ และตามขนาดของโรงเรียน นอกจากนี้ในการปฏิบัติงานวิชาการยังมีปัญหาเกิดขึ้น โดยสรุป ดังนี้

1. ด้านการวางแผนงานวิชาการ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระเบียบและแนวปฏิบัติไม่ชัดเจน เอกสารหรือคู่มือครูไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขาดปฏิทินการดำเนินงาน และขาดการติดตามแผนที่วางไว้
2. ด้านการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ตามแผนปฏิบัติงานไม่เป็นระบบ การกำหนดขอบข่ายของงาน ไม่ครอบคลุมหรือชัดเจน ขาดความพร้อมด้านอาคารสถานที่ มีปัญหาในการจัดตารางสอน และการจัดครูเข้าสอนแทน
3. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ได้แก่ ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้เชิงวิชาการ ครูส่วนใหญ่ไม่ใช้สื่อประกอบการสอน การสอนซ่อมเสริมไม่ได้ปฏิบัติจริง การประชุมสัมมนาทางวิชาการมีน้อย และขาดการนิเทศภายในโรงเรียน
4. ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้สอนตามแผนการสอนขาดการบำรุงรักษาสื่อ สื่อที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ใหม่ และไม่มีมีการประเมินผลในการใช้สื่อ
5. ด้านการวัดผลประเมินผลและงานทะเบียนนักเรียน ได้แก่ ไม่มีปฏิทินกำหนดการแก่ 0, ร และ มส. เอกสารทางด้านทะเบียนและวัดผลยังไม่ครบถ้วน ครูส่วนใหญ่ไม่เป็นปัจจุบัน
6. ด้านการประเมินผลงานวิชาการ ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลงานวิชาการ ไม่ชัดเจน ขาดการวิเคราะห์ผลการประเมินผลงานวิชาการไม่เป็นระบบและไม่รัดกุม และไม่มีหลักฐานการประเมินผลงานวิชาการให้ตรวจสอบ

อีเกอร์ (Eager, 1987 , p. 1974-A, อ้างถึงใน ชัยทัศน์ จ้องสกุลวงษ์, 2545, หน้า 51) ศึกษาถึงกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและคณะครูผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญได้แก่ (1) การแสดงให้เห็นว่ามีความสนใจต่อนักเรียน (2) การภูมิใจในโรงเรียนและความสำเร็จของนักเรียน (3) การให้โปรแกรมการเรียนที่มีคุณภาพนักเรียน (4) มีความเชื่อว่าเราเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ (5) ความสนใจนักเรียนแต่ละคน (6) ฟังความคิดเห็นของนักเรียน (7) จัดหลักสูตรที่สนองต่อวัตถุประสงค์ของโรงเรียน (8) มีการเอาใจใส่ดูแลนักเรียน (9) พัฒนาโปรแกรมการเรียนที่

โปรแกรมการเรียนที่มีคุณภาพนักเรียน (4) มีความเชื่อว่าเราเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (5) ความสนใจนักเรียนแต่ละคน (6) พึงความคิดเห็นของนักเรียน (7) จัดหลักสูตรที่สนองต่อ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน (8) มีการเอาใจใส่ดูแลนักเรียน (9) พัฒนาโปรแกรมการเรียนที่ นักเรียนพอใจ (10) เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียน (11) มีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองถึง ความก้าวหน้าของนักเรียน (12) แข่งให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจนถึงพฤติกรรมที่เขาควรประพฤติ

สปิริโต (Spirito, 1990, p. 3986-A) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูใหญ่ในฐานะ ผู้บริหารทางด้านการวิชาการของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่มีผลต่อความสำเร็จ ทางวิชาการของนักเรียน ได้ผลที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่า การพัฒนาบุคลากรของครูใหญ่มี ความสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน

กูธฮาร์ด (Goodhart, p. 2214-A) ได้ศึกษาลักษณะของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของ รัฐที่มีประสิทธิภาพในด้านการวิชาการ ซึ่งทำการวิเคราะห์โดยการศึกษาค้นคว้าผลผลิตทางการศึกษาของ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านการวิชาการ ความสำเร็จของโรงเรียนและ ประสิทธิภาพของการวัดผล พบว่า ความเป็นผู้นำในการจัดการองค์กรของผู้บริหาร ความมี คุณธรรมและจริยธรรมของครูปฏิบัติการสอน และความเป็นหนึ่งเดียวของสถานศึกษามี ความสัมพันธ์ต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนและส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน

จากผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญและ เป็นงานหลักในการบริหารโรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพโรงเรียน จะพิจารณาได้จากผลงานด้าน วิชาการ เพราะจุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่การเสริมสร้างนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ อีกทั้งการบริหารงานวิชาการที่มีการจัดการเรียนการ สอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนยังก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันเที่ยงได้ใกล้เคียงกับ การศึกษานานาชาติและอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศใน อนาคตอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการ ดำเนินการการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป